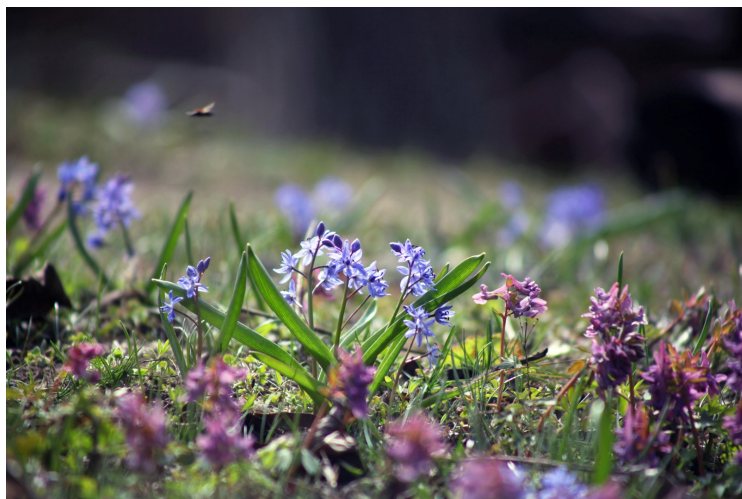

Алекс Родін

Таємний сокровенний рай

2024

Родін А. Таємний сокровенний рай / А. Родін. – К.: Alex Rodin World, 2024 – 137 с.

У книгу ввійшло все, що було написано з 2016 по 2024 рік (збірки «Під небом недосяжним і безкраїм», «Гора Самотнього Вовка», «Дорогами минулого», «Уздовж Чумацького шляху», «Magnet», «Таємний сокровенний рай»).

Завантажити повний текст з Гугл-диск:

https://drive.google.com/file/d/1SGTiE3QGj9FoEIETy_aH5ObTRIOQHiu/view?usp=sharing

або тут:

https://chtyvo.org.ua/authors/Rodin_Aleks/Taiemnyi_sokrovennyi_rai/

Під небом недосяжним і безкраїм (2015)

Камінь
Тиша й тепло
Даль за вікном
Пил на дорогах
Сині ріки
Та, що дивиться на вогонь
«І обплітає нас нестямне щастя»
Wild Flowers of Heaven
Маленький сонячний рай
Примарний світ
Життя тече вгору
Містична весна
Під сузір'ям Оріона
Вітер наміру
Дар Місячних гір
На дорозі

Гора Самотнього Вовка (2016)

Гора Самотнього Вовка
Коли наступає холодна пора
Крізь даль давно минулих років
Серед полів
Striatolamia Striata
Ніч
У легких і світлих снах
Під канівським небом
Гора Старого Єнота
Globe
Світ блакитних гір
Вісник
Біла зима

Дорогами минулого (2017)

У зеленій діброві
Зачарований мандрівник
Дорогами минулого
Через тридцять років

Висота
Заруб
Євангеліє від ластівки
Мрія живе всередині нас
Серед білих стін
Пангея
Світло раю
Sanctuary
Гора Віха
Алмаз
На початку шляху
Чарівний обрій
Де мій дім?
Серед блакитних гір
Під кочовою зіркою
Колесо
Подарунок
Так покликала їх даль

Уздовж Чумацького шляху (2018)

Де молодість вела нас своїми дорогами
Єгипетська вічність
Лінії мрій
Уздовж Чумацького шляху
Пісня про юність
Небесна брама
Цілуй свій шлях
На високій горі
Oceanica
Дім вітру
Внутрішній Місяць

Magnet (2020—21)

Безмежна і безкрая
Циклон
El Luna
One life, live it
Безіменна висота
Чорна ластівка

Magnet
Ефемериди
Щастя
Зимовій зорі

Таємний сокровенний рай (2021—24)

Таємний сокровенний рай
Задніпровський обрій
Шелест листя
У місячному сяйві
Колумбійська кава
Коли звучить у серці пісня
Провісниця весни
Край людського світу
На крилах диму
Душі дерев
Палеоботаніка
Це вже буде не з нами
Мить
По ярах та кручах Канівських гір
Півень
Є на небі зірка
Танець молодості
Нескінченна як Всесвіт
Around the world
Мандрівне життя
High Energy
Брами сновидінь
Вічність
Богиня древнього Єгипту
Між трьома Спасами
Стріла
«Якби я була мухою»
Ентеоген
Let's touch the sky
Далекий шлях

Під небом недосяжним і безкраїм
(2015)

Камінь

Наприкінці березня після тривалого перебування в світі доріг містичної весни, ми з Тіною повернулися в місто, щасливі від ще одного занурення в цей чарівний сезон пролісків і перелітних птахів – занурення в настрій свободи.

Лежачи в міській квартирі на килимі, я розглядав правильної форми камінь завбільшки з невелике яблуко – моренний валун кольору шоколаду, принесений колись льодовиком з далеких країв. Я підібрав його в день від'їзду на дорозі, що веде до Вовчих гір, – я часто ходив нею у попередні дні.

Наступного тижня у нас були справи в старій частині міста. І коли я ходив вулицями, нічим не схожими на вільний світ полів і пагорбів, у мене в кишені був цей камінь. І згадувалася мені польова дорога в Зінське, безкрайні далі, блакитний обрій за Дніпром і весняний вітер. І коли на вулицях мене торкався південний вітер, я думав про те, що це далекі Вовчі гори посилають мені свій привіт через цей весняний вітер, що пронизує місто. Адже це той самий вітер, який ще недавно летів над моїми полями й горами...

А в пам'яті оживали спогади про дні, проведені на дорогах містичної весни.

Тиша й тепло

Дороги містичної весни почали кликати до себе ще взимку – так завжди буває. В зникаючому світі сільського життя колись в зимовий час дядько лежав на печі та міркував – думав про різне, згадуючи те, що було, і уявляючи те, як закінчиться зима й прийде весна. У місті печі немає, і я лежу на килимі.

Узимку приємне буває сидіти в тиші й теплі міської кімнати, або просто лежати й дивитися в стелю... як змінюється протягом дня світло, від ранкового до денного, а потім до згасаючого вечірнього. Або слухати далекі, ледве помітні звуки життя. Десь машина проїхала за вікном, а знизу сусіди шарудять, як миші в сільській хаті...

Лежиш собі так у тиші й теплі, споглядаючи, як тече буття й час... і тоді життя, саме існування повертається до простих своїх основ, які важко назвати словами. Та й не хочеться називати, щоб не сказати якусь дурість.

І тоді розум заспокоюється й стає як нерухливе сіре зимове небо. А всі зграї думок, як перелітні птахи, летять за обрії.

В тиші й теплі залишається тільки безмовність.

Безмовність і світло.

Даль за вікном

Коли взимку я дивлюся у своє вікно на місто за рікою та на Північний міст, через який вдень і вночі тече потік машин, мені згадується все життя на київських вулицях й на берегах великої ріки.

Згадується, як я безліч раз виходив з будинку і йшов уздовж берега до мосту – колись там були незабудовані піски. І як улітку я цілими днями кочував між різними пляжами, а коли приходив холодний сезон – мандрував вулицями міста без всякої мети – просто так...

У цих мандрах мене супроводжувало почуття польоту – у даль над обрієм. Може, це даль небес, а може – даль лінії життя... Але із плином років це почуття польоту не так часто стало виникати в душі. І вулиці міста, якими так добре гулялося в дні та ночі молодості, стали втрачати своє зачарування. Напевно, так буває з усіма.

Залишається тільки даль за вікном. І спогади – хотів написати я. Але ні, не спогади. Чи згадую я давно минуле, коли дивлюсь у вікно? Ні, не згадую. Адже залишається далекий обрій і мить сьогодення – ця мить вічності. Така мить дорожчінна і набагато важливіша, ніж спогади, які стомлюють. Та й згасають з роками.

Особливо вабить ця даль зимовими ночами. Коли сиджу за комп'ютером, ліворуч від мене вікно, і в ньому видно на обрії вогники міста за рікою. Але ще цікавіше дивитися, як зовсім далеко на південному сході літаки заходять на посадку в аеропорт Бориспіль. Спершу на небі з'являється яскрава точка, схожа на зірку, і вона повільно знижується. Напевно, у цю мить до літака кілометрів сто, і він пролітає над нашою хатою серед гір і лісів – коли ми сидимо біля вогнища, то часто бачимо ці літаки, що знижуються убік Києва. Яскрава точка опускається усе нижче й нижче, а потім ховається за будинками десь над Дарницею.

Важко пояснити, чому так зачаровує далекий вогник літака, що знижується на посадку. Можна було б написати, що це будить спогади про наші подорожі, про далекі країни, океани й сонце екватора. Але це буде неправда – не будить далекий вогник таких спогадів. Але однаково він зачаровує й притягує до себе погляд...

Якби не потрібно було займатися іншими справами, я увесь вечір сидів би і дивився у вікно, коли з'явиться на небі нова світла точка літака, що йде на посадку.

І так легко стає на душі й радісно... Знову я відчуваю себе молодим – вільним мандрівником на дорогах дійсності.

І нескінченність життя так само кличе, як в роки метафізичної юності.

Пил на дорогах

Так пройшов місяць у місті, а потім польові дороги – тепер уже заповорошені снігом, поки ще не глибоким – знову покликали до себе. І тоді ми повернулися в наш дім серед гір і лісів, де біля порогу нас зустрів сусідський кіт Хомка.

Розпаливши вогонь у печі, можна було розслабитися... Попереду в нас було достатньо днів, щоб відключитися від міських справ і поринути в світ засніжених полів і доріг – у все те, що є нашим справжнім домом на відміну від теплої квартири в місті.

Улітку вітер жене пил на дорогах – воістину, дорогах реальності; узимку – мете сніг. Але головне в цих дорогах залишається незмінним: можливість забути себе й стати частиною потоку чогось незбагненого. Вітру сили? Часу? Існування? Хто знає...

А ще – стати пилом на дорогах.

Насамперед потрібно зняти чистий міський одяг, який пахне цивілізацією, щоб переодягнутися в те, що більше підходить для цього світу – камуфляжні штани й куртку, які пахнуть мишами, маслом від бензопили й акацієвими стружками. Цей сільський одяг дає почуття єднання зі світом полів – як шкура лисиці або козулі. В такому одязі не шкода лягти на землю, як це роблять звірі, або лізти через колючі зарості в ярах.

Адже головне на дорогах – забути себе, стати непомітною частиною світу природи, не дуже відрізнятися від інших живих істот природного світу, щоб йти разом з ними їхніми шляхами – земними і небесними.

І тоді можна буде справді забути себе...

Забути себе, щоб стати пилом на дорогах.

Або снігом, що летять над мерзлою землею.

Сині ріки

Іншим разом ми потрапили в зимовий світ гір і лісів у другій половині лютого. Настали морозні сонячні дні та ще більш морозні зоряні ночі, а снігу було місцями по коліно.

В один із днів ми стояли на вершині гори біля старої дикої груші, звідки відкривався вид на далекі обрії. Яскраве сонце гріло в обличчя, десь уже співала синиця – вісник весни, але позаду спину холодив морозний північний вітер.

А на заході, зовсім далеко над обрієм, у чистій сині небес з'явилися ледь помітні п'ясті хмари – провісники зміни погоди. А з нею, напевно, прийде кінець зими. Але буде це ще не так швидко... Поки що про весну нагадувало тільки яскраве високе сонце, і ці ледве помітні п'ясті хмари над обрієм.

Але я знаю, точно знаю... прийде час, закінчиться зима, і піде за обрій володар холоду – Оріон. А на зміну прийде нова весна.

І це буде містична весна.

Тоді безкрайні білі сніги, що вкрили всі гори й долини, почнуть танути... І полетять у небі перелітні птахи, і потечуть по землі кудись удалину сині ріки. Блискучі під яскравим сонцем ріки, що вражають своєю шириною й швидкістю... І відбиватимуться в них бездонні сині весняні небеса.

О, ці сині ріки...

Та, що дивиться на вогонь

Коли зима закінчилася, і розтанули безкрайні сніги, а містична весна не почалася, і не потекли ще сині ріки, настала ніч повного місяця. Ця ніч застала мене в місті, вдалині від нашого дому серед гір і лісів.

Холодний білий місяць за вікном піднявся високо в небі. Він плив через пір'ясті хмари, схожі на обриси невідомих континентів і давно зниклих морів, а навколо місяця було величезне райдужне кільце – гало. У цю мить, повну загадки й сили, я подумки перенісся далеко – туди, де за лісами, полями й горами закінчувався людський світ з усією його вічною суєтою. А далі закінчувався світ природний, світ дерев, звірів і птахів із властивою йому природною суєтою. Залишався тільки позамежний світ чистої сили, де вже не було суєти.

Світ високих енергій.

У тому світі, біля багаття, що горить перед нашою хатою серед гір і лісів, мене чекала під високим місяцем вона – Та, Що Дивиться на Вогонь.

У червоному відсвіті полум'я багаття вона дивилася мені в очі, а в її погляді було світло величезного місяця, холодний вітер і велика порожнеча. Вона кликала мене перетворитися на язика вогню й полетіти разом з нею в заповнене місячним світлом небо – туди, до зірок, де світив через пір'ясті хмари Оріон.

І я знав, що піду за цим покликом на самий край відомого світу, і ще далі, до меж невідомого.... А може, навіть і незбагненного.

Піду, тому що вірю їй – Тій, Що Дивиться на Вогонь.

«І обплітає нас нестямне щастя»

Коли настає чергова весна й тане сніг, багато днів світить яскраве сонце, що висушує поля й дороги. У небі летять зграї перелітних птахів, теплі вітри пробуджують світ від зимового сну, а із землі з'являються перші зелені паростки. З кожним днем вони стають усе вище й вище, а потім на них починають розкриватися маленькі листочки... Спершу важко зрозуміти, що саме з них виросте, і в цих зелених гострих стрілках, що тягнуться до сонця, є щось загадкове. Як і у всій цій порі року, яку я називаю «містична весна».

Пройде зовсім небагато часу, і павутина містичної весни, – зелена, як саме вічне життя, – обплете густою вуаллю листя обмазані жовтою глиною стіни нашої старої сільської хати, загубленої в глибинах гір і лісів Чарівної Країни на берегах Дніпра.

У цю пору пробудження всього живого знову «обплітає нас нестямне щастя», як написав колись давно один львівський поет. Скільки раз уже так було – містична весна будила душу від сну й кликала її вдалину, на дороги реальності. І тоді ми з моєю вірною подругою брали рюкзаки та йшли за її покликом, щоб знову й знову розчинитися у весняному світі – в «нестямному щасті» свободи.

Wild Flowers of Heaven

Через день я опинився в одному далекому селі, де закінчується асфальт і звідки можна було за три години дійти до нашого дому серед гір і лісів. Одягнувши рюкзак, я пішов добре знайомою стежкою повз хати, і незабаром вже був вдалині від усяких ознак людей, серед полів і пагорбів. Грунтова дорога вела на схід, де за полями і горами десь був Дніпро. Сніг тільки недавно зійшов, і місцями було багато весняного багна. Світило яскраве сонце, холодний вітер ніс запах вологої землі та сухої трави.

А в небі над головою розкинувся блідий срібlistий візерунок хмар, схожий на небесну ріку – ранньою весною часто буває таке небо. Уздовж цієї ріки летіли трикутним клином перелітні птахи – дикі гуси. О, весна... от і знову я на твоїх манливих дорогах, що кличуть за собою у невідоме і обіцяють нові пригоди.

Давно, ще з юності, коли мої подорожі тільки починалися, я полюбив цю пору. Прозорий чистий світ, що відпочив за зиму від людей. Голі дерева, скрізь далеко видно, і перші зелені паростки, що пробиваються з торішньої сірої трави. У ранній весні для мене завжди була якась обіцянка нового літа та нових доріг. Обіцянка, що будить мрію, і тоді коли розцвітають у душі чарівні квіти небес – Wild Flowers of Heaven. Тому пора ранньої весни так зачаровує і я й називаю цей час «містичною весною».

Через півтори години я піднявся на вершину пологої гори. Навколо були поля, переліски й безкрайні далі. Десь на сході вже стало видно Дніпро і беріг на іншій стороні. А прямо під сонцем на обрії синіла гряда далеких гір. Там було село Бучак, наша метафізична батьківщина, і звідти ми прийшли в ці краї, щоб провести тут другу половину життя.

Я сів у сухій траві відпочити під дубами, що росли на горі. Там я побачив прямо перед собою перші весняні квіти – сині проліски небесного кольору, що вирости із сухої трави на сонячному місці. По два зелені листочки й маленькі сині квіти з декількома пелюстками... Це були вони, незмінні супутники весни – вільні дикі квіти кольору небес.

Wild Flowers of Heaven...

Маленький сонячний рай

Незабаром я вже був біля старого листяного лісу, що вкриває схили Кам'яної гори. Закінчилися давно покинуті поля, що залишилися від колгоспу, який перестав існувати двадцять п'ять років тому. Переді мною були перші клени, граби й берези лісу. Землю під ними вкривал суцільний килим блакитних квітів, освітлених яскравим березневим сонцем. Далі на краях старої ґрунтової дороги квітів стало ще більше.

Ліворуч починалися кам'яністі пагорби, які грядую тяглися до самої вершини гори, а праворуч через прозорий весняний ліс і долину відкривався вид на далекий обрій – синіючі води Дніпра, в яких відбивалося яскраве небо, і піщані береги на іншому березі.

Тут я присів на стовбурі упалого сухого дерева. Навколо всюди були білі підсніжники, сині проліски й перші зелені травинки, що пробивалися через сухе торішнє листя. Деся між ними повзали мурашки, які недавно прокинулися, і червоні жуки-солдатики. Ставши на коліна, я довго розглядав ці залиті яскравим світлом квіти – справжній маленький сонячний рай... Промінь сонця, що прилетів з неймовірної космічної далі, – воістину, промінь нескінченності, – освітив цей шматочок землі й зробив за одну мить чарівним усе, що відбувається на ньому.

Ліс, улітку зелений і тінистий, зараз був пронизаний сонцем і співом птахів. У цих маленьких березневих квітах і травинках, які з непохитним наміром проростають через сухе листя, було щось і зворушливе, і одночасно нереальне. Над квітами гуділи джмелі, а товста суха гілка граба з давно опалою корою блищала на сонці, як рука з рельєфними м'язами.

У цю пору містичної весни, пору перелітних птахів і холодних вітрів, у голих і освітлених яскравим сонцем лісах є безліч таких місць, де легко можна злитися з навколишнім світом весняної природи, і самому непомітно зникнути – перейти в Нірвану. У маленький сонячний рай. Для цього досить сісти, очистити розум від суєтних думок, якими він зазвичай заповнений, і уважно подивитися навколо. А ще краще лягти на землю, щоб виявитися ближче до сухого торішнього листя, перших травинок і весняних квітів. І тоді легко відкриються ці чарівні двері – у маленький сонячний рай.

Примарний світ

На Кам'яну гору я прийшов по гребеню гряди з декількох кам'янистих пагорбів, за формою схожих на величезні застигли хвилі океану. Уся вершина гори з великими брилами піщанику вигадливої форми, місцями чистого й сірого, а місцями потемнілого від часу, була вкрита килимом блакитних пролісок. Одні блакитні квіти, білих підсніжників, рясту чи трави тут не було.

А недалеко від вершини між двох каменів я побачив череп дикого кабана – сантиметрів 60, а може й 70 у довжину. Побілілий від часу, дощів, снігів і сонця він лежав серед блакитних квітів, як прибулець із іншого, примарного світу.

Я й раніше знаходив іноді черепи цих моторошних і небезпечних звірів, які не бояться людину – і на вершинах гір, і в глибоких ярах. Було в них щось привабливе, хоча я ніколи не відчував симпатії до диких кабанів.

Але зараз справа була не в кабанах, і навіть не в настрої смерті – череп вже розсипався по краях від часу, і був він настільки старим, що дух смерті з нього повністю вивітрився. Мабуть, цей вепр закінчив своє життя дуже давно. Тепер це була просто частина природи – як камені й сухі корчі вигадливої форми.

Але було в ньому дещо інше, щось від примарного світу, який присутній скрізь у цих горах, надає їм силу й значимість.

Недарма казав стародавній мудрець, що «небуття проникає всюди, тому я розумію сенс недіяння».

Життя тече вгору

Наступного дня ранком приїхала на машині Тіна, і ми пішли на Зарубину гору. Це було одне з тих місць на землі, де ми могли доторкнутися до свого минулого – адже там молодість вела нас своїми дорогами. І хоча з роками на горі все сильно змінилося, на ній все одно відчувався зв'язок із часом, коли я був молодий, окрилений мрією та повний сил; коли тільки починав пізнавати таємничий світ гір і лісів, центром якого була для мене тоді саме Зарубина гора.

У ті далекі роки вітер сили зробив зі мною щось неймовірне, я став таким, яким ніколи до того не був і, мабуть, ніколи вже не буду. А ще з тим часом було пов'язане прагнення до творчості. Натхнення я знаходив тоді у всьому – у різнобарвних пісках Зарубиної гори, у далеких обрїях, прозорій воді під обривами та в синьому небі над соснами. А ще в маленьких кольорових камінчиках у прибої... вони були як фрагменти слів, імен, ідей, вчень і релігій; фрагменти віршів і сторінок прочитаних книг... І все це було перемелене хвилями великої ріки – ріки життя, ріки часу, ріки долі.

Настрій тих років зберігся в старих фото, в яких я намагався передати досконалість світу – красу сходу та заходу сонця, красу білих хмар, сизих гір, золотих полів і зелених лісів. А також манливий поклик польових доріг Придніпров'я, спрямованих до далекого чарівного обрїю мрії.

З того часу у моєму серці живе віра, що якщо сильно захотіти та налаштуватися на потрібну хвилю, то все в житті буде саме по собі складатися добре – усі двері будуть легко відкриватися, а всі шляхи вдасться пройти. Тому що саме по собі життя тече вгору – вірив я. І якщо не заважати, то воно буде нести мене за собою туди, куди потрібно.

Чи була наївною та віра? Та ні, нічого наївного в ній не було, як не було і в мені самому в ті роки. Однак згодом виявилось, що не так легко налаштуватися на потрібну хвилю. Тому не завжди все складається як треба. Але віра в те, що життя тече вгору, залишилася. І це головне. А з віри народжувалася довіра – до життя. І впевненість, що зрештою воно не підведе, незважаючи ні на що.

Тому що я знаю – сам по собі потік життя тече тільки вгору.

Містична весна

В один з наступних днів я перейшов через глибокий кам'яний Глеків яр, і піднявся майже до самої вершини гори Високий дуб. Там проходила стара польова дорога, що вела до Вовчих гір. Світило яскраве сонце, і білі хмари повільно пливли в синьому небі. Хотілося насолодитися цією миттю, і я сів у сухій траві під березами. На дорозі ще були видні сліди води, яка текла, коли танув сніг. А в небі над головою знову летіли перелітні птахи – дикі гуси.

О, весна... У пам'яті пронеслися спогади про сніжний лютий, морозні вітри й обмерзлі стежки, якими так важко було ходити. Усе це залишилося позаду, і зараз переді мною простягалася давня дорога, якою я колись у молодості часто ходив у Трахтемирів. Було це у далекому 1982-му році.

Але все це залишилося позаду, та й було дуже давно. А весняне сонце світило мені в обличчя зараз, і дорога простягалася переді мною теж зараз. І я пішов цією дорогою назустріч сонцю – назустріч новому літу і сезону подорожей.

Незабаром я опинився на улюбленому високому місці серед полів. Це місце і горою не назвеш, просто найвища точка на краю поля, звідки добре видно далекі блакитні обрії. Тут мені подобалося довго сидіти, дивитися у небесний простір і не думати ні про що. І тоді на душі ставало легко й радісно, і світ теж здавався легким і радісними. Усе в ньому було простим, ясным і зрозумілим під цим небом недосяжним і безкраїм – небом містичної весни.

Вийнявши з рюкзака папку зі старими картами-стометрівками, я став розглядати висоти серед заплутаного лабіринту ярів, думаючи про те, які місця мені б хотілося відвідати в наступні дні. Але так нічого не придумав і вирішив діяти згідно з настроєм – йти, куди очі дивляться, намагаючись потрапити туди, де я ще не був.

Сьогодні мені захотілося почати свою подорож в одному місці недалеко від гори Самотнього Вовка, де по краях широкої галявини над Довгим яром росли дуби. Я не раз згадував про це місце взимку, уявляючи, як одного разу я прийду навесні на цю галявину незабаром після того, як розтанув сніг, і буду грітися там на сонці. Так і вийшло. Між дубів я сів у сухій траві, ще прим'ятій снігом. На сонці було тепло, над головою неспішно

парили два кобці, а срібlistий візерунок пір'ястих хмар вкривав усе небо.

Душу радувала думка, що попереду в мене ще багато весняний днів і зоряних ночей. Ніякі термінові справи не підганяли, і я міг ходити не поспішаючи серед своїх гір і полів, дивлячись, як летять над головою перелітні птахи, як з кожним днем росте трава, і як у лісах розцвітають нові квіти – вічні символи весни. Посидівши на галявині серед дубів, скільки хотілося, я встав, одягнув свій рюкзак і пішов досліджувати невідомі гори, яри й долини.

За наступні дні я багато чого побачив – нові й незнайомі вершини, на яких до того не був, і зовсім старі зарослі лісові дороги, що йдуть незрозуміло звідки й незрозуміло куди.

А над головою було розкішне загадкове небо містичної весни.

Під сузір'ям Оріона

Так ішли дні... Рахунок їм втратився, що радувало – хто знає, скільки я вже ходив незнайомими долинам і прозорими весняними лісами, заповненими запахом перших квітів – може тиждень, може місяць, а може – все життя...

А холодними ночами біля вогнища над головою мерехтіли неймовірно яскраві зорі. Іноді в темряві чулися голоси перелітних птахів – адже вони летять і вдень, і вночі. У прозорому чорному небі все ще панував Оріон, володар зимових доріг – це сузір'я влітку не побачиш. Фігура небесного воїна чи мандрівника, що несе три зірки на своєму поясі, нагадувала про всі зимові подорожі й морозні ночі.

В одну з таких ночей минулої зими був особливо сильний мороз, зірки мерехтіли, як жарини в багатті, а прямо перед очима на пів неба піднімалася величезна постать Оріона. У цю чарівну лютневу ніч згадувалися мені всі зимові подорожі молодості, а ще ночі в старому канівському готелі «Дніпро», коли за вікном так само переливалися різними кольорами яскраві морозні зірки, і весь світ чарівних гір входив із цими зірками в моє серце ще сильніше, ніж на дорогах літа.

Усі роки життя, усі шляхи, усі лінії долі містилися в цій миті. А потім на південь пролетіла із зеніту яскрава зірка, залишаючи широкий світлий слід...

Мороз пробирав через самий теплий одяг, але мерехтливі й переливчасті зірки так притягували погляд до себе, що йти в теплу хату не хотілося. Музика несла в глибину морозної ночі до яскравих зірок Оріона, і душа летіла в нескінченність – у ці високі, пронизані космічним холодом небеса, насолоджуючись скороминучою миттю єдності з холодними мерехтливими зірками.

Миттю єдності всього з усім.

Вітер наміру

В один із днів я потрапив на пологі висоту, що піднімається за Глековим яром як острів посередині лісів у центрі широкої долини, схожої на алхімічний казан. Гора ця з усіх боків оточена лісом, а її вкрита травою й кущами шипшини вершина схована за заростями молодих дерев. Тому тут рідко бувають люди, якщо взагалі бувають – нічого цікавого для них там немає.

Піднявшись на вершину, я приліг у сухій траві. По сторонах піднімалися знайомі вершини – Кам'яна гора, Кагов шпиль, Високий дуб та інші. А над головою було безкрайне небо – те саме «небо недосяжне й безкрає», яким воно буває тільки в пору містичної весни. Над головою кружляла пара круків, які ганялися один за одним. Любов – вона і у круків любов.

Я задрімав у сухій траві, пригрівшись на теплому сонці, і примарилося мені в напівсні, що я опинився на цій горі дуже давно, багато тисячоліть тому. Тільки-но відступили давні льодовики, ніякого лісу ще не було, і навколо цієї долини, де недавно текли бурхливі потоки води від танення льоду, кільцем замикалися пустельні гори з кам'янистими вершинами та іржавими пісками, що й обсипалися зі схилів. Яскраве сонце минулих тисячоліть світило над цією долиною вдень, а вночі – холодний місяць і сузір'я Оріона... И так само парили круки – далекі предки тих, що й зараз кружляли в небесах переді мною.

О, цей примарний світ!

Невимовний словами примарні світ, пронизаний вітром сили – невидимим вітром наміру, який наповнює вітрила душі.

Дар Місячних гір

Наступного дня я потрапив у саму глибину Вовчих гір на широку піщану галявину над крутим ярмом. З усіх боків галявина була оточена деревами й схилами пагорбів, створюючи почуття прихованості й неприступності цього місця. І справді, серед сірої торішньої трави й весняних квітів не було помітно ніяких слідів людей.

Сьогодні був перший жаркий день – більше двадцяти градусів, забагато для цієї пори року. Хотілося десь сховатися від яскравого сонця, але всі дерева були ще голими, і щоб знайти якусь тінь, я сів під густим кущем глоду. Часом над ярмом пролітав прохолодний вітер, а через гілки глоду переді мною виднівся місяць, що стояв над горою Вовчицею – а всі ці прозорі дні містичної весни сонце й місяць були на небі одночасно.

Йти нікуди не хотілося, і я довго лежав під кущем, дивлячись на місячний серп. Нічна цариця – так ми називали це світило в роки молодості, у давно минулу буцацьку епоху, що пройшла серед інших гір – Місячних гір. І пролетіли в душі спогади – яскраві, як фантастичні квіти, яких не буває на землі. Адже ніщо не зрівняється з молодістю – цим дарунком Місячних гір.

А ще душу гріла думка, що якщо перейти яр і піднятися на гору Вовчицю, то переді мною на обрії відкриється вид на далекі Місячні гори – блакитні й сизі, а вечорами рожеві у світлі сідаючого сонця. Звідси, здалеку, вони так само загадкові та манливі, як і багато років тому. Але я точно знаю, що вже туди не повернуся. До того ж я чув, що там знову почали вирубувати ліси й вкотре готуються щось будувати.

Нехай ці гори будуть для мене чистим і яскравим спогадом. А те, що я можу їх бачити на обрії – це сполучна нитка між реальністю й світом уяви, примарним світом мрії та міфу.

Тому нехай Місячні гори залишаться назавжди обителлю загадки, обителлю Wild Flowers of Heaven – фантастичних квітів, який немає на землі.

На дорозі

А коли цей теплий весняний день згас, і сонце сіло за обрій, ми із Тіною зібрали речі, ще раз пройшлися навколо хати по саду, а потім завели машину та поїхали в місто. Дороги були пустельні, так само світили в нас над головою яскраві зірки, і поки ще високо над обрієм стояв володар зими – Оріон.

Місцями на полях горіла суха трава – народ чомусь дуже любить підпалювати її в цю пору року, незважаючи на пожежі – і в повітрі відчувався запах диму. А коли ми виїхали на гору над Ржищевом, десь далеко позаду біля Трахтемирова була видна велика червона заграда – загорілися сухі кущі, а може і якийсь сарай.

Я знав, що пора містичної весни закінчується, і коли ми через тиждень чи два знову повернемося в світ гір і лісів, це буде зовсім інший сезон. Перелітних птахів вже не побачиш, білі підсніжники відцвітуть, синіх пролісок з кожним днем ставатиме все менше, а на зміну їм прийде пахучий ряст, що вкриватиме ліс суцільним килимом. Але скоро він теж відцвіте – на його місці підніметься зелена трава разом з іншими квітами, жовтими й білими. На деревах почне розкриватися листя, ліси вже не будуть прозорими й залитими сонячним світлом, а стануть зеленими й тіністими – майже як улітку.

Так на зміну таємничій порі пробудження природи, коли над голими деревами летить невидимий вітер сили, прийде інший настрій – цвітіння садів.

Цвітіння життя, зеленого й лагідного життя природи.

Гора Самотнього Вовка
(2016)

Гора Самотнього Вовка

Серед лісів і гір чарівної країни – фантастичного світу мрії та міфу, де навіть час тече інакше – є Гора Самотнього Вовка. Вона піднімається над глибокою долиною, що заросла листяними лісами і обернена убік вічного Сонця. А навпроти, на іншій стороні долини, є інша крута гора. Вона обернена до вічного Місяця. Це гора Вовчиця.

Навесні, коли світ пробуджується від сну, а трави починають рости, або восени, коли золоте листя опадає в лісах, на гору виходить Одинокий Вовк. Він самотній, тому що така його доля. Коли він прийняв свою долю, то став вільним. Цю свободу йому подарувало вміння поринати у свою самотність без страху, залишаючись наодинці з тишею гір, небесними вітрами та зі своїми вічним братом – Сонцем.

А на тій горі, що навпроти, у свою самотність без страху поринає Вовчиця, залишаючись наодинці з холодними зірками й своєю вічною сестрою – Місяцем.

І коли місячне світло освітлює весь світ, роблячи його примарним, у душі Самотнього Вовка народжується пісня, яка не має ні початку, ні кінця – пісня, звернена до високого й холодного осіннього місяця. А з іншого краю долини йому відповідає Вовчиця.

Хто знає, про що їхня пісня...

Ми це зрозуміти ніколи не зможемо.

Коли настапає холодна пора

Коли настапає холодна пора, з дерев облітає листя, ранками землю вкриває білий іній, а день швидко коротшає. Довгими осінніми вечорами ми сидимо біля вогнища, дивлячись на високий білий місяць і обриси гір, що оточують нашу долину. Ми споглядаємо ніч і слухаємо її звуки – як десь високо в небі перегукуються птахи, які відлітають на південь. І як прямує у далекі країни нічний літак, що залишає праворуч від місяця свій срібlistий слід.

У сусідньому селі за високою горою гавкають собаки, а якщо сильніше прислухатися, то іноді можна почути за лісами й глибокими долинами ледве чутну пісню Самотнього Вовка.

У ці холодні ночі, коли коти просяться в хату на піч, мені подобатися дивитися, як горять у багатті побілілі від сонця й дощів уламки дощок від розвалених сараїв та інших будівель – залишки зникаючого світу сільському життю, якого вже давно немає й ніколи більше не буде.

Полум'я поволі охоплює старе дерево, і воно розгорається, швидко перетворюючись на червоний жар, який потім розсипається у вогнищі. А в холодне небо піднімається дим. Його струмені вигадливо звиваються, а їхній вигляд загадковий і незбагнений – як краса вогню, краса холодної ночі серед гір і лісів.

Гра струменів диму притягує до себе думки, а потім і думки поглинаються в них і разом димом летять у небеса...

І там зникають...

Залишається тільки мить вічності.

Крізь даль давно минулих років

Пізньюю осінню 2016 року ми з Тіною вирішили сходити на гору Свизір біля Григорівки – вершину з нашої молодості, де ми колись не раз ночували біля вогнища під зорями. Це там відкрився нам чарівний обрій мрій, який все життя кликав у далекі подорожі світом – around the globe.

День ми вибрали вдало – ранок був сонячний, хоча нічний заморозок вкрив інеєм землю, і північний вітер пронизував холодом. На гору ми йшли старою лісовою дорогою – однією з тих небагатьох доріг, де мало що змінилося за десятиліття, і де так легко можна було забути який зараз рік – 2016, чи може 1986...

Потім ліс закінчився, і дорога вивела нас на поля. В обличчя світило сонце, а на душі було легко й радісно – ми знову почували себе вільними сонячними мандрівниками, що йдуть кудись вдалину.

Наша гора за роки сильно заросла сосновим лісом, який майже повністю закryw вид. Важко було уявити, що колись від великих каменів на піщаній вершині було видно до самих далеких обріїв.

Там, де ми колись сиділи біля вогнища, виявилось несподівано тепло. Там під пам'ятною нам сосною ми поринули в споглядання небес. На гілочці сосни блищала на сонці золота крапля смоли, а серед гілок шаруділа маленька пташка. З боку Григорівки долітав спів півнів – вічні звуки сільського життя.... У цю мить час зупинився – а може, повернувся назад, крізь даль давно минулих років.

Знявши чоботи й поклавши на них босі ноги, я лежав на теплому сонці, дивлячись на золоту краплю смоли, забуваючи про те, який зараз рік і яке століття... про те, хто я, звідки й куди йду. Забуваючи себе, щоб перебувати в потоці буття... Так ми й жили, в тому потоці... розчиняючись у сонячному світлі. І тут, серед наших гір, і на берегах далеких океанів.

Іноді думки поринали в спогади, і летіли в даль давно минулих років, а потім знову поверталися в цю мить сьогодення – воістину, вічного сьогодення – заповнену яскравим сонячним світлом.

Не хотілося вставати чи йти кудись... Хотілося одного – щоб ця мить не закінчувалася.

Серед полів

У пору золотої осені 2016 року ми провели тиждень серед тиші гір і полів. Цілими днями ми ходили жовтіючими лісами, проводжали журавлів, слухали гудіння вогню в печі й споглядали яскраві холодні зорі.

Скоро рахунок дням втратився, і настав той стан, коли починаєш забувати, скільки часу ти перебуваєш серед гір і полів – може, три дні, а може три місяці.

Прокидаючись, я бачив як рожевий сонячний промінь освітлює білу стіну кімнати в хаті та букети сухих квітів, зібрані на дорогах літа. У холодний ранковий час, коли землю ще вкривал іній, приємно було сидіти на сонці під навісом старого дерев'яного сараю, куди не проникав північний вітер. Сонячні промені освітлювали стовпи, пожовкле листя винограду та дерев'яне колесо від чумацького воза.

Ранок був присвячений спілкуванню з котями. Восени, з настанням холодів, вони ставали особливо дружніми – терлися об ноги, просили дати їм їжу та пустити у теплу хату. Погодувавши котів, я продовжував сидіти на сонці у своєму дерев'яному кріслі, розглядаючи карти й плануючи сьогоднішній маршрут. Хотілося вибрати його так, щоб кожного дня потрапляти в нові місця, де ще не був – а таких місць поки вистачало серед наших гір і лісів.

Щодня моя подорож починалася біля величезної кам'яної брили у лісі. Звідти я спускався в глибокий яр, де яскраве сонце освітлювало сухе піщане русло. Над яром схилялися жовті дерева, а над головою було синє осіннє небо.

Далі починалося царство синювато-сірої глини – дощі промили в ній глибоке русло, яке прорізало дно яру. Там я переходив яр і, піднявшись на гору, виходив на стару дорогу, яка йшла серед зарослих травами полів. Колись давно я часто ходив цією дорогою в Трахтемирів.

Дорога вела до безіменної висоти серед полів – однієї з найвищих точок тутешніх гір, звідки відкривався вид на безкрайні далі. Десь блищала смуга широкої ріки, за нею синіли ліси на лівому березі, а ще далі обрій замикала ледве помітна лінія Трипільського мису. Поклавши на землю куртку, я довго сидів на цьому місці серед осінніх польових квітів – синіх, білих і жовтих, споглядаючи даль.

Від цієї висоти мій шлях пролягав у непізнані яри та долини біля гори Вовчиці – їхній лабіринт був якраз переді мною. Там, серед сірих висохлих трав, серед слідів звірів на диких стежках, я поринав у тишу гір і полів.

А над головою було безкрайне небо – іноді синє, а частіше сіре. Небо пізньої осені, з якого лилося вічне світло всесвітньої порожнечі.

Striatolamia Striata

Сьогодні ранком промінь осіннього сонця – нечастий гість у цю пору року, – проникнув у мою міську кімнату, освітивши одну з ніш у стіні, де розставлені всякі екзотичні предмети з різних кінців світу, що залишилися на пам'ять від подорожей. Була там і маленька прозора скляна баночка від кави, повна скам'янілих зубів давніх акул палеогенової епохи – в основному, виду *Striatolamia Striata*. Колись давно, в часи мандрів молодості – мандрів метафізичної юності, як я їх називаю – знахідки цих зубів справили на мене велике враження. Адже молодості властиво захоплюватися всякими дивними речами. Саме тоді на моєму столі опинилася копія книги «Акули палеогену», і я читав її, як захоплюючий роман.

У ті роки мене зачаровували не тільки зуби акул, а й усі знахідки скам'янілостей, що траплялися на піщаних і кам'янистих обривах Канівських гір, де пролягли шляхи й дороги наших із Тіною подорожей. Ці знахідки підживлювали собою міф про праморе Тетіс – давній океан, який існував задовго до появи людей і від того здавався незайманим і райським. А знахідки у пісках блакитних або білих скам'янілих зубів акул, зазвичай довжиною як ніготь, ставали тією ниткою, яка поєднувала з тим давнім океаном із моєї уяви.

Перші зуби акул ми знайшли на схилах Зарубиної гори – а тоді там піщаних осипів було набагато більше, ніж зараз, та й місце ще не стало багатолюдним. Але найбільше їх було на намитих пісках біля Бабиної гори, особливо в той час, коли ця піщана гора тільки з'явилася.

Я вирішив переставити зуби акул в іншу нішу, де в схожих баночках були різнобарвні піски з берегів Індійського океану – нехай зустрінуться, нарешті... Взявши баночку із зубами, я став перевертати її в різні сторони, і зуби пересипалися в ній, освітлені сонячним променем. І пролетіли в пам'яті спогади – яскраве сонце, блакитна вода й хвилі на широкій ріці, вільні вітри й гарячий пісок, що нагрівся в жаркий полудень. І десь там серед цих пісків ми збираємо зуби давніх акул...

Там, під безкрайнім небом нашої молодості... Де ми йшли дорогами своїх подорожей – дорогами минулого.

У ніч

Мені подобається дивитися, як догоряє вогонь в печі. Коли стихає гудіння полум'я, дрова повільно розсипаються на жарини, і вони швидко осідають на чавунних ґратах у топці. Спершу жаринами ще пробігають фіолетові вогники, потім вони усе більше темніють, перетворюючись у сіру золу, поки не залишається кілька червоних мерехтливих точок.

Відкривши дверцята печі, я сідаю на низьку дерев'яну лавочку й дивлюся на ці червоні точки. Вони поступово згасають, разом з ними стихають усякі суєтні думки, і опановує душею ясний спокій.

У хаті тихо, від нагрітої печі йде тепло, і повільно догоряють дві червоні точки в топці... Десь там за стінами може бути негода, дощ і мокрий сніг. А може – чисте небо й холодні осінні зорі. Або піднявся яскравий срібний місяць, освітлюючи дах, голі гілки дерев і обриси гір навколо нашої долини – загадкові контури гір, що давно вже стали рідними.

Потім дві жаринки повністю згаснуть, я перекрию піч, одягнуся й вийду з хати, щоб зробити вогнище і споглядати ніч. І тоді душа, звільнившись від непотрібних думок, легко й вільно полетить до яскравих зірок; а якщо світить місяць – по полетить у місячному сяйві до далеких гір. А якщо дують вітри й летять хмари – тоді вона полетить разом з вітром.

У ніч.

У легких і світлих снах

А коли душа втомиться мандрами в світах ночі, настане час для снів. Догорить вогонь у багатті, потім згасне жар, і холод пізньої осені стане відчуватися навіть через теплий одяг.

Тоді я піду в тишу й тепло хати, де запалю недогарок свічі, що залишився на столі від учорашнього такого самого вечора. Тиша, тепло від печі, і нерухоме полум'я свічі... Можна було б уже лягати спати, але хочеться продовжити цю мить.

А на лежанці – стара, ще трахтемирівських часів юності зелена вовняна ковдра. Колись давно я зшив її по краях, і це був мій найперший спальний мішок. Потім я залишив цю ковдру на пристані в Григорівці та багато років не бачив, поки складними шляхами вона не потрапило в цю хату. І от тепер стара ковдра часів метафізичної юності знову із мною.

Потім свіча догоріла, і я ліг спати, накрившись своєю зеленою ковдрою. Ще пару хвилин дивився в непроглядну темряву, яка буває тільки в сільських хатах осінніми ночами, а потім заснув.

І буде мені снитися якийсь приємний сон, легкий і світлий. Може, про юність – про давно минулу безтурботну пору, літні дороги, яскраві зірки, ковток води зі струмка в яру... Або про купання у хвилях глибокої й чистої ріки – такої глибокої й чистої, якою вона може бути тільки в снах.

У легких і світлих снах про юність.

Під канівським небом

Переглядаючи восени фото минулого літа, я знайшов декілька, зроблених на березі біля Канева – ми із Тіною іноді їздили туди купатися, та й взагалі побути трохи у цьому просторі під канівським небом, що був частиною доріг мандрів нашої молодості.

І тоді я вирішив з'їздити в Канів, поки не почалася зима і не випав сніг. Мені захотілося знову опинитися в цьому маленькому містечку на березі Дніпра, що знаходиться на межі двох світів – світу людей і того світу гір і лісів, у якому ми все життя подорожували в пошуках позамежного. І свободи.

Вийшовши з автобуса, я купив в одному з невеликих магазинчиків свіжого канівського хліба «Колосок», а потім спустився біля автостанції на берег і пішов уздовж води убік Канівського заповідника.

Ранком вода стояла низько, і широким піщаним берегом було йти легко й приємно, поринаючи з кожним кроком у той чарівний світ, який був створений із вражень від прожитих років і власної уяви. Той світ, у якому так легко було забувати себе й ставати частиною чогось великого й неосяжного... частиною вітрів і візерунку польових доріг, що вели мене за собою – під канівським небом. Під цим небом мені так легко дихати й жити – легше, ніж в інших місцях на землі. А я бував у різних кінцях світу, тому є з чим порівнювати.

Тут, на піщаних безлюдних берегах, дивлячись на прозору воду так легко знаходити не тільки відповіді на всі питання, а й нові сенси буття, які у великому місті непомітно забуваються й втрачаються в життєвій суєті.

Не раз на канівських берегах приходили мені в голову думки, що добре було б поселитися тут, під безкрайнім канівським небом. Без жалю забути всі минуле і почати нове життя. Купити будинок десь на краю Канева, щоб з вікна було видно на обрії далекі блакитні гори... і жити там легко й безтурботно, займаючись простими речами – садом, городом, бджолами... пиляти дрова чи пасти кіз...

І жити так, неспішно, скільки років ще подарує доля – під канівським небом.

Гора Старого Єнота

Старий Єнот більшу частину свого життя провів на схилі порослої дубовим лісом гори, надійно схованої серед заплутаних ярів чарівної країни. Народився єнот не тут – молодим він прийшов у цю лісову долину здалеку, з боку п'яти гір, які видно на південному обрії. Там на схожій горі пройшло його безтурботне дитинство. Але незабаром у тих краях стало з'являтися все більше людей, і тоді єнот, який любить тишу й спокій, пішов з рідних лісів на пошуки нового місця.

Довго він мандрував полями і пагорбам, поки не опинився на цій горі. Тут він знайшов великий камінь, який йшов в глибину схилу, і під ним вирив свою нору в золотавому піску. Там єнот жив своїм життям, спілкувався з місцевими єнотами, які були у цих лісах, і ніхто йому не заважав. Роки й роки летіли над його головою, і він не помічав їх, але хутро в нього на носі посивіло.

Хоча єнот був старий і мудрий, у нього ще було достатньо сил, щоб полювати і здобувати собі їжу. Наближалася чергова зима, єнот скинув коротке літнє хутро і обріс новим, густим і довгим. Тепер морози йому не страшні.

В холодні місячні ночі, коли примарне срібliste сяйво опромінювало собою весь світ, а гора Самотнього Вовка й гора Вовчиця обмінювалися своїми піснями, повними вічної загадки й пристрасті, єнот після вдалого полювання тихо й спокійно спав у глибині своєї нори. І снилися йому прості й легкі сни – світлі, як прозорі осінні ліси.

Globe

У моєму будинку серед гір і лісів багато років зберігався старий потертий глобус. Колись я знайшов його в покинутій школі, яка була неподалік – зараз від неї залишилася тільки купа уламків, заросла кущами.

Спершу я зберігав глобус на горищі як маленьку модель нашої планети, яка випадково опинилася в далекому глухому селі. А коли в нас почалася епоха глобальних подорожей, старий шкільний глобус раптом набув зовсім іншого значення. Приємно було, сидючи біля зимового багаття, розглядати на ньому обриси океанів і континентів. «А давай поїдемо сюди – адже тут ми ще не були...». І палець креслив по глобусу умовну лінію, як буде летіти через півсвіту літак до столиць далеких країн.

А потім час помінявся, і помінявся світ – у ньому подули інші вітри. І хоча так само летять кудись вдалину літаки – ми їх бачимо іноді ночами над нашими селом, – і так само можна зайти на добре знайомий сайт Emirates і купити квиток у будь-який кінець світу, настрої змінився.

Тому днями я вирішив попрощатися із глобусом. Він зробив свою справу, і більше не потрібний – той період життя закінчився. Взяв глобус у руки, ще раз глянув на обриси світу – на ті місця, де ми були, і де так і не побували...і пронеслися в пам'яті назви, що гріли колись душу – Тангале, Анс Кокос і Пуерто Ескондідо.

А потім я поклав глобус у палаюче багаття. Вогонь швидко охопив його, і ця маленька модель затишного й доступного світу стала димом разом з назвами далеких країн і міст... стала димом і розчинилася у високому нічному небі, у якому так само іноді летіли над нами в далекі країни літаки.

Світ блакитних гір

В останні дні листопада почалася справжня зима зі снігом і морозом – правду казали баби в Каневі на базарі, що зима буде ранньою. Сидячи біля у вікна, я згадував повну яскравих подій, минулу осінь, яка подарувала мені нові місця у світі гір і лісів.

А почалося все наприкінці серпня. Я вже давно звернув увагу, що коли їдеш по дорозі з міста в сільський світ, кілометрів за тридцять від нашого дому спереду з'являється на обрії гряда далеких блакитних гір незвичних обрисів. Потім дорога трохи повертає, і гори ховаються за деревами. У черговий раз дивлячись із машини на ці гори, я вирішив розібратися, що ж це за вершини на обрії.

Коли ми приїхали в село, я взяв карту, поклав на неї лінійку, і вона вперлася в одне місце в полях, у якому я вже бував раніше. З тієї безіменної висоти посередині великого поля, зовні нічим не примітної, справді відкривався далекий вид на південь, убік Канева. А неподалік за яром була ще одна непримітна висота, звідки відкривався далекий вид на північ, на Київ.

Коли наприкінці літа видався прохолодний вітряний день, я вирушив на ці висоти, розташовані біля однієї зі старих доріг, по якій я колись часто ходив у молоді роки. Опинившись у потрібному місці, я був повністю зачарований видом, який відкрився мені. Попереду йшли покинуті поля, що заросли білими й жовтими літніми квітами. Далі, на іншій стороні широкої долини, нагромаджувалися гряди гір, а ще далі було видно Дніпро, і зовсім далекі гори йшли за обрій, гублячись у імлі. «Так, це воно!» Одне з тих небагатьох місць, де хочеться сказати такі слова. А потім зупинитися й сісти в траву, щоб довго дивитися в нескінченну даль.

Ліворуч від цього поля починався лабіринт ярів і невідомих мені лісових долин, серед яких вгадувалися незнайомі вершини – там були гора Вовчиця, гора Самотнього Вовка, гора Старого Єнота і гора Вільного Яструба, тільки тоді я ще не знав цих назв, а точніше – не придумав їх. Як не знав ще, що назву ці краї «Вовчі гори» на честь самотніх Вовка й Вовчиці, героїв моєї уяви, що співають свою вічну пісню загадки й пристрасті перед холодним осіннім місяцем. Усе це було ще попередку, і непізнане тягло до себе... Так само, як у роки юності, коли я тільки починав свої подорожі в цих краях у пошуках вітру сили – зачарований мандрівник на дорогах реальності.

Адже нові місця – це завжди нові місця, коли не знаєш, що відкриється тобі за поворотом лісової долини, і яку даль ти побачиш перед собою з нової вершини, на якій ніколи ще не був і назви якої поки не придумав...

Такі вони, Вовчі гори, де реальність і уява тісна переплелися... де вже й сам не знаєш, що є насправді, а що – частина світу мрії та міфу.

Та це й не має значення, коли йдеш власним шляхом серед блакитних гір.

Вісник

Після того першого походу в світ блакитних гір ще довго було жарко, і я відклав дослідження нових місць на потім, коли стане прохолодніше. Одного разу у вересні сонячним ранком я сидів перед хатою, споглядаючи давнє дерев'яне колесо, що колись котилося польовими дорогами моєї юності.

А потім прийшов кіт Хомка – невеликий, зовні нічим не примітний сірий смугастий напівдикий кіт. Але погляд у нього був дивний – пильний і суворий. Хомка неохоче давався в руки, хоча я вже не перший рік годував його. Але я поважав його характер і незалежність, усе більше переконуючись у тому, що Хомка не просто сільський кіт, а чарівна істота – вісник, що прийшов до мене зі світу Вовчих гір.

І я став розмовляти про це з Хомкою, а він сидів, обернувшись хвостом, дивився на мене своїм суворим поглядом і уважно слухав, «що там дядько каже».

«Хомка, відведи мене у Вовчі гори й покажи мені шлях туди – адже я знаю, що ти вісник сили».

Зрозуміло, що я б знайшов дорогу туди без Хомки і без карти, але потрібен був ритуал, що зрушує стрілки на циферблаті світобудови від реальності убік містерії.

Хомка послухав мене, і потім повів за край села, у яр. Ми перейшли з ним по колодах через потік, і кіт довів мене до великого чорного каменю. «А далі йди сам» – усім своїм виглядом дав зрозуміти він. – «А в мене є важливіші котячі справи».

Так за допомогою Хомки почалися мої подорожі у світі Вовчих гір.

Біла зима

Коли наприкінці листопада настала біла зима, замело поля й гори, засипало снігом лісові долини та усі мої тропи, що ведуть до Вовчих гір – замело до весни. Десь там зимують мої нові друзі – Самотній Вовк із Вовчицею, Старий Єнот і Вільний Яструб...

Прийшов час топити піч і сидіти, пригорнувшись спиною до гарячих каменів, на низькій лавочці, що пахне свіжим деревом. Я зробив цю лавочку наприкінці осені зі старої, гладко виструганої вербової дошки. Колись давно я знайшов її на руїнах сільської школи. Побілена вапном, дошка добре збереглася – адже старе дерево часто трухлявіє і його сильно псують жуки-точильники. Почистивши дошку від бруду, я постругав її та відшліфував, після чого відкрився гарний, ледве помітний візерунок рожевої деревини верби. І тепер, сидючи на вербовій лавочці, я слухав простий і вічний звук гудіння вогню в печі.

А через деякий час ми вирішили, що настав час переміститися із села в місто, поки дороги не замело снігом остаточно. Був морозний і яскравий день, сніг скрипів під колесами машини, світило яскраве сонце й синє небо радувало очі. Закінчувався ще один сезон, проведений серед гір і лісів, повний нових вражень.

Доїхавши до канівської траси, ми зупинилися в тому місці, звідки на обрії були помітні далекі блакитні вершини. Це були вони – Вовчі гори... Навколо були засніжені поля й освітлені зимовим сонцем обрії. А гряда блакитних гір, що покликали мене наприкінці літа, знову була такою загадковою... І знову так багато обіцяла чогось нікому не відомого, але такого, до чого прагнула душа. І пролетіли в цю мить спогади про все життя і пройдені дороги – воістину, дороги реальності.

Вдихаючи морозне повітря, я дивився на далекі гори на обрії. І знову я відчував себе молодим, і знову переді мною простягався залитий яскравим світлом сонячний шлях, що веде в невідоме й манить за собою – у блакитну даль.

Дорогами прошлого
(2017)

У зеленій діброві

Біля дороги, якою ми їздимо з міста в наш сільський дім серед гір і лісів, є невеликий дубовий гай. Це навіть не гай, а лісосмуга, посаджена колись уздовж поля. Вона осторонь від сіл і коли зупиняєшся біля цієї зеленої діброви, навколо тільки поля, далекі обрії й порожня дорога. Саме тут, у цій діброві, починається підключення до фантастичного світу мрії та міфу.

Улітку, коли дуби зелені, під ними глибока тінь і прохолода навіть у спекотний день. Там чутно спів птахів і завжди є хоча б невеликий вітер. Важко назвати це маленьким лісом, але коли заходиш у цю зелену діброву, відчуваєш зв'язок з усіма лісами – і Голосіївським у Києві, і перелісками Канівщини.

Цього року весна була рання, але холодна. Коли ми в середині травня під'їхали до діброви, дуби ще стояли без листя, і тільки на деяких з'явилися маленькі жовто-зелені квіти, схожі на сережки. Наче зараз середина квітня, а не травня. Під деревами було багато торішнього листя і сухої трави, а холодний північний вітер тільки посилював враження, що досі триває містична весна з голими деревами і яскравим світлом.

Десь на заході, за полями виднілися далекі блакитні пагорби біля Миронівки, а на сході, за долинами й лісами, на обрії синіли Бучацькі гори. Там колись був сонячний рай нашої молодості, і хоча пройшло майже тридцять років, думки про це гріли душу.

Втім, минуле – це лише минуле. Те, що давно вже пройшло і залишилося позаду. А життя триває тут і зараз, а не в спогадах. Однак іноді хочеться пройтися дорогами минулого, щоб доторкнутися до настрою тієї епохи, коли ми були молоді й повні віри у свою щасливу зірку.

А якщо доторкнутися до цих струн душі, вони знову зазвучать. І стануть піснею – вічною піснею про життя на дорогах реальності.

Зачарований мандрівник

Одне давнє літо яскравих років мандрів метафізичної юності я провів у маленькому придніпровському селі – гостював у знайомих діда Івана й баби Соньки. У ті роки мені подобалася ідея поїхати з міста на все літо й десь подорожувати – де вийде і як вийде. Це так властиво юності – особливо якщо ця юність метафізична і заповнена пошуками не тільки любовних пригод, а й внутрішніх сенсів існування.

У селі я трохи допомагав діду й бабі по господарству, а вони мені дозволили поставити намет у саду під яблунею. Коли були дощі, я спав на горіщі в сараї, де був запас сіна для кіз. Іноді допомагати потрібно було більше – пиляти й колоти дрова, носити воду, косити сіно, – а іноді менше. Але вільного часу в мене завжди вистачало, щоб ходити околицями, польовими дорогами, лісами, горами й долинами. Більшу частину часу я проводив на берегах Дніпра – сонце, пісок, вода... Одним словом, літо.

У середині серпня, «на першого Спаса», як казали люди в селі, погода почала псуватися. Були всі ознаки, що наближається похолодання, і літо закінчується. В мене виникла думка, що настав час повертатися в місто.

Останній день мого літа я провів на березі – пісок був ще теплий, і приємно зігрівав тіло. Лежачи біля води, я дивився на обрії, обриси гір і долин – чарівний світ почав відкриватися тут мені. Світ, у якому я мандрував дорогами реальності, насолоджуючись своєю свободою.

Зачарований мандрівник, вільний від усього, і насамперед – від самого себе. Куди поведе далі ця внутрішня свобода? Хто знає... Може, в Індію, або на кочові дороги Південно-Східної Азії, а може – у глибину своєї душі. Адже попереду в мене було ще все життя.

Склавши в рюкзак трохи яблук і груш – гостинці від баби, і баночку меду від діда Івана, а також свої нечисленні речі, записні книжки та декілька маленьких сірих і жовтих обкатаних водою камінчиків зі свого пляжу, я пообіцяв дідові й бабі обов'язково повернутися «колись восени». Ранком я пішов польовою дорогою в сусіднє село, звідти на попутній вантажівці дійхав до Канева, де сів на київський автобус.

Із серцем, наповненим враженнями літа свободи, я повертався в місто, до своїх друзів і подруг, до книг,

щоденників і музики. І було на душі так легко, ясно й просто – адже я зачарований мандрівник на дорогах реальності. Хотілося вірити, що цей настрій, це почуття свободи і легкості збережуться в міському житті, а справи повсякденності не поглинуть його.

«Може, це він – таємничий внутрішній центр, внутрішнє першоджерело всього» – думав я, сидячи в канівському автобусі. «Тоді це рідкісна знахідка. Внутрішній центр, світле й чисте ядро в центрі душі, у глибині серця дозволить почати нове життя, відкинути все непотрібне, і навколо внутрішнього ядра створити новий життєвий світ з ясних і простих речей. І буде в ньому все так просто – всі дверей будуть легко відкриватися, а всі шляхи й лінії життя будуть так само легко починатися, щоб вести далеко за обрій.

А може ще далі – у позамежне.

Адже я – зачарований мандрівник на дорогах реальності.

Дорогами минулого

В один із днів у середині травня ми з Тіною пішли на Зарубину гору – одне з найважливіших наших місць на дорогах минулого. Там можна було доторкнутися до ліній життя тих давніх років – доторкнутися до цих струн душі, які звучатимуть вічно. Щоб їхня мелодія знову стала піснею – про молодість, про долю та пошуки позамежного.

У той день було яскраве світло й вітер – усе, як має бути. Синь небес сяяла, і знову на польовій дорозі було дві тіні – чоловіка й жінки, що йдуть у невідоме.

Через годину ми вже були на горі. Мало що залишилося від тієї, старої Зарубиної гори – усе заросло кущами й деревами. Але навколо нас були брили зернистого «трахтемирівського» пісковика, і осипи золотаво-рудих та зелених пісків. Під горою на берег із шумом накочувалися хвилі, а над піщаним схилом піднімалися в небо сосни.

Багато років ці сосни і небо над Зарубиною горою кликали нас у далекий шлях, і ми йшли за цим закликом, довірившись йому, ні на мить не сумніваючись – адже ми були тоді молоді, а сумніви не властиві тому віку. Тому ми йшли до меж відомого й навіть далі, не боячись поринути в незбагненне.

О, цей чарівний край, пронизаний таємничою енергією...

Навіть не віриться, що все це було з нами.

Через тридцять років

Колись, років тридцять тому, я написав про «сонячну дорогу», і про почуття нескінченної далі на кам'янистому місці біля давно вже не існуючого села Зарубинці. Гори навпроти Переяслава сильно виступають на північний схід, і Дніпро повертає свій плин праворуч. До цього мису далі видно тільки на півночі й заході, а південний обрій схований за горами. Але якщо обігнути мис, там зовсім інший, грандіозний вид убік Канева, а гради синіючих гір хвилями йдуть на південний схід. Це там переді мною колись відкрився шлях у Чарівну країну – у фантастичний світ мрії та міфу.

Через тридцять років я знову опинився на цьому місці. Багато чого там змінилося, усе заросло кущами й деревами. Невеликий пляж під обривом зник, але величезний камінь, що виступає у воду, залишився на місці. Хіба що лід, який у морозні зими наповзав на беріг, трохи повернув його.

Але головне, що залишилося там – нескінченна даль й манливі обрії. І що з того, що немає вже мого пляжу й заросли кущами піщані схили – усе це другорядне в порівнянні з видом на блакитні гори, осяяні яскравим ранковим сонцем під сяючими синіми небесами. З них сьогодні особливо щедро лилося яскраве світло, роблячи все чітким, ясным і зрозумілим. У світі перед очима, у душі, у лініях життя й долі.

«Воістину – написав я колись у щоденниках метафізичної юності, – Сонячна Дорога відкривається не кожному, але коли її знаходиш, вона усвідомлюється з усією очевидністю».

Чи змінилося щось з того часу? Для Сонячної Дороги – нічого не змінилося, вона та саме. Для мене – тіло стало на тридцять років старше, голова посивіла, душа стала мудріше.

Хоча, по суті, і для мене нічого не змінилося. Я такий самий зачарований мандрівник, що йде в пошуках свого внутрішнього раю Сонячною Дорогою до далеких блакитних гір.

Висота

На північному кінці наших гір, де вони обриваються над Дніпром навпроти Переяслава, є вершина, яку багато хто називає просто «Висота». Не знаю, хто придумав цю назву, але вона прижилося. По-перше, тому що це справді безіменна «висота 222» – безіменна тому, що її давню народну назву вже ніхто не пам'ятає¹. А по-друге, тому що із цієї вершини так далеко видно на всі сторони світу, що вона здається найвищою точкою. Насправді в наших краях є вищі гори, але з більшості сьогодні вже немає виду – його закривають дерева, що виростили за останні десятиліття.

Зараз «Висота» та її околиці – місця багатолюдні, там майже щодня можна зустріти туристів, а стежки добре натоптані. А раніше було інакше, і люди тут бували нечасто. На полях навколо «Висоти» росла пшениця, навесні їх орали й засівали, в серпні забирали врожай. На цьому активність колгоспу в селі Григорівка закінчувалася, і в решту часу, з весни по осінь, там можна було зустріти тільки пастухів, які переганяли телят з одного пагорба на інший. Худоба поїдала всі бур'яни, тому скрізь по схилах гір легко можна було пройти, зокрема по території колишнього села Монастирок. Туристів тоді тут практично не було, зрідка можна було зустріти геологів – Олексія Іваннікова, Івана Нікітіна, Івана Соколова та ще одного молодого бородатого геолога із Черкас, імені якого я не запам'ятав. Кожна така зустріч була рідкісною, і ставала приводом для розмови й знайомства.

Я потрапив туди вперше на початку 1980-х, зачарований статтею М. К. Каргера «Руїни Зарубського монастиря», опублікованою в 1950 році. Історія пошуків залишків монастиря може й цікава, але не настільки, щоб її зараз описувати, так само як подробиці мого знайомства з археологом Євгеном Максимовим.

А «Висота» і сталевий топографічний маяк на трьох ногах, який вже тоді стояв на ній, справили на мене сильне враження – було в цьому щось космічне. Небеса, далі, вітри, вдень сонце, уночі яскраві зірки й Чумацький шлях... Я тоді був молодий і романтично налаштований (що для молодості справа звичайна),

¹ Колишні мешканці Монастирка називали цю висоту «Маяк», але це вже вторинна назва колгоспних часів, так само як гора Маяк біля Григорівки, яка раніше протягом віків називалась Лисуха.

і таємнича гора з маяком, яка стояла в центрі безлюдної й непізнаної чарівної країни, притягувала мене до себе. Дід Гриша із Трахтемирова², який розповідав мені про назви тутешніх гір, називав цю вершину «Монастирські могилки», але ця назва (зараз уже забута, як і назва сусідньої гори «Микитин Шпиль») у моїй внутрішній міфології й містичній топографії не прижилася.

Одного разу в ті давні часи на початку 1980-х ми зі Шкіпером знайшли недалеко від маяка на краю поля великий камінь із вигадливими напливами на поверхні – такі камені часто зустрічаються в тутешніх горах. Зібравшись із силами, ми вдвох перекотили камінь і поклали прямо під маяком, щоб можна було сидіти в центрі тригранної піраміди.

Через тридцять п'ять років, коли після тривалої перерви Шкіпер знову з'явився у цих краях, ми згадували цю історію. Мабуть, зараз туристам з Трахтемирова розповідають, що цей камінь на горі поклали на горі в стародавні часи якісь великі маги, які кинули виклик смерті. «Почасти так воно і є» – сказав на це з посмішкою Шкіпер із властивим йому почуттям гумору.

² Григорій Павлович Жук, в минулому багаторічний голова Григорівської сільради.

Заруб

Заруб – добре помітна з «Висоти» гора із давнім городищем, де зараз стоїть над обривом дерев'яний хрест. Колись там були археологічні розкопки, на яких я декілька років працював в експедиції доктора Максимова, у вільний час подорожуючи околицями. Так і хотілося написати банальні слова «і це запам'яталося мені на все життя», але не написав, тому що це неправда. Розкопки, важка праця лопатою на пекучому сонці, весела компанія археологів, знайомі дівчата-студентки – усе це із плином років сильно забулося. А в пам'яті залишилося зовсім інше.

На тому місці, де був табір археологів (воно швидко заросло травою й кущами після останньої експедиції 1985 року) я потім часто ставив намет. Місце це було добре мені знайоме, комфортне й обжите – як власний сад. А в ті роки в мене не було свого дому й саду – трахтемирівська хата вже не існувала, а інші поки ще не з'явилися. Недалеко від намету серед двох диких груш я підвішував гамак, де довго лежав у спекотний час дня, або сидів у тіні під кущем глоду, який ріс над обривом.

Багато мрій і настроїв молодості були пов'язані із цим місцем – сюди летіли мої думки, коли я взимку сидів у бібліотеці й читав у книгах з геології про давній океан Тетіс і континент Пангея.

І от зараз, через тридцять п'ять років, я знову опинився на цьому місці в прохолодний і вітряний день травня 2017 року. Десь за рікою в Переяславі йшли дощі, однак тут світило сонце. Над горами за яром плив у небі із заходу на схід вічний візерунок сріблистих хмар. І два птахи колами кружляли над яром – яструби, або, як кажуть у народі – «кобці». Вони так повільно й неспішно літали в небесах, що й сам час, здавалося, почав розмотуватися назад, до самого початку мого шляху в цих краях. Втім, усе це було вже так давно, у такі далекі легендарні часи, що стало міфом – одним з тих міфів, з яких уява створила цілий світ.

Потім птахи зникли за горою, і разом з ними зникли думки про давно минуле. У минулому залишилися молодість і прожиті роки – їх точно не повернеш. Але все інше відбувається тут і зараз.

І мені добре було тут і зараз у цю мить – добре було сидіти в тіні й прохолоді серед пахучих літніх трав, добре було пити

холодну воду з термоса та їсти свіжий ржищівський хліб... Слухати спів птахів, звук літака, що летить десь удалині, і тишу... дивитися як повзе по травинці мурашка, і як польовий горобець шарудить в гілках глоду.

Усе це заспокоювало душу, приносило в неї ясність – ясність розуміння, ясність мети. Ту ясність, для якої думки вже не потрібні. І вони легко йшли з ясного небосхилу душі, як ті хмари, що відлітали за Високу гору.

Що вже там думати... все давно багато разів передумано. Залишилася тільки ця ясність, в якій хочеться жити – легко й просто. Стільки, скільки ще подарує доля.

І згадалися мені слова зі збірника віршів, що стояв колись на полиці в трахтемирівській хаті.

*«Ще днів моїх багато за горою,
За зорями в небесній глибині.
Все, що було, лишилося уві сні,
Лиш те, що буде, володіє мною».*

Євангеліє від ластівки

Поки я сидів у Зарубі на схилі гори над яром, мені згадалися ще й такі вірші з літа 1982 року:

*«Благословляю сонячним сходом
гори і прірви, хащі і води
кожне зусилля, дихання кожне
чортове зілля й зіллячко божє.
Благословляю світу красу я,
землю свою, що круг сонця вальсує.
Небо і птицю. Дощ над полями.
Хліб і криницю благословляю.
Дикого терну гостру упертість
Доброго зерна смертну безсмертність...»*

Я вже колись цитував ці рядки Ірини Жиленко у своїй книзі «У пошуках вітру сили», але вирішив повторити їх ще раз. І написати їх поглядом на небесах, щоб залишити у вічності.

Із самої Іриною Жиленко в мене не пов'язане нічого – я не був з нею знайомий, і крім того, що запам'ятав цей вірш із того давнього трахтемирівського літа, про неї нічого не знав. Колись давно в тій хаті на полиці серед інших книг стояв збірник віршів українських поетів зі штампом «Бібліотека села Пшеничники». Там я прочитав ці слова, і вони залишилися в пам'яті на багато років. На обкладинці книги був простий малюнок у лаконічному стилі – поля, гори й ріки, над ними небо із хмарами, праворуч із них ішов дощ, ліворуч світило сонце. Під цим небом по дорозі йшла дівчина з букетом квітів, і над головою в неї була веселка. Так мені й запам'яталася ця книга, назву якої я не пам'ятаю. Книга не збереглася, як не збереглася хата в Трахтемирові – усе це залишилося в недосяжній далі давно минулих років.

Написавши ці слова, я став шукати в Інтернеті, хто ж така Ірина Жиленко, і як вона жила. Виявилось, що її вже немає – вона народилася в 1941 і померла в 2013 році. Віршів на різних сайтах знайшлося небагато, а книги на папері, видані за роки її життя, стоять десь у бібліотеках, куди я давно вже не ходжу. Вже після смерті опублікували повну збірку її поезії із назвою «Євангеліє від ластівки».

Колись на початку 1970-х років вони із чоловіком, письменником Володимиром Дроздом, купили хату в селі

Халеп'я на березі Дніпра. Я часто проїжджаю через це село на машині, там є гарні пагорби й долини, і багато нових сучасних будинків. А тоді, в 1970-і, коли по Дніпру ще ходили пароплави (в Халеп'ї була пристань), напевно це було тихе глухе село з козами й коровами. Таке, якими я застав на початку 1980-х Григорівку й Бучак. Принаймні, так я бачу це село у рядках віршів.

*«В затінку чуда, в світлі надії
так і живемо. Веснам радієм.
Рано встаємо — будні чи свята.
В сінях у нас завелись ластів'ята.
(...)»*

*Сонях старенький смутно згорбатів.
Будем на осінь добрі й багаті.
Витопим грубку. Книги розкриєм.
В затінку чуда, в світлі надії».*

У такому глухому селі, та ще в ті далекі роки, коли життя там менше було порушене впливом цивілізації, легко було відчувати себе в маленькому сонячному раї, «у затінку чуда» – відчувати чарівність світу. А ще – близькість хмар, вітрів і обрій... близькість світу природи з його травами, квітами, садами.

Легко було відчувати, що каже тобі небо, без слів і без імен вкладаючи в душу своє послання й пісні – «Євангеліє від ластівки».

Мрія живе всередині нас

А потім я пішов назад на Висоту, сів на камені під триногим топографічним маяком, щоб робити те, чим я займався все своє життя – споглядати далі на південному сході. Ліворуч від мене за Дніпром було добре видне стародавнє містечко Переяслав, але воно мене не цікавило. Спереду, на сході, погляду відкривалися обрії, піщані береги на тій стороні ріки, якісь ліси, а за ними – зовсім далекі пагорби. А над усім цим було безкрайне небо, що вічно заспокоює мою душу, і гори хмар, сірих і білих, нагромаджувалися над обріями. Хмари ці не були грозовими або дощовими, і не відчувалося в них нічого тривожного – просто хмари, що заповнили собою небо.

А праворуч, на півдні, у проміжку між деревами було видно ще далі. На лівому березі синів мис Михайлової гори в Прохорівці – я знав, що до нього звідси 35 кілометрів. А на правому березі вгадувалися ледве помітні пагорби Мошногір'я. До них було 60 кілометрів, але іноді в прозорі дні їх можна було побачити звідси. Колись давно я бував там. І хоча Мошенські гори не такі високі й мальовничі, як тутешні пагорби, чомусь їх вигляд усе життя приваблював мене. Пам'ять про подорожі в Будище, Ірдинь і Мліїв майже стерлася – надто багато років пройшло, – і у фантазії була можливість малювати в уяві невиразні картини...

Образ ще одних блакитних гір, непізнаних і не пройдених... Адже тих горах можливе якесь нове життя, невідоме й непрожите, і зовсім інша доля... Важко щось ще сказати про ці фантазії, але сама думка про нове життя й нові можливості зачаровує серце та сп'яняє душу. Цей настрій змушував довго сидіти на камені під маяком, дивлячись на ледве помітні гори на півдні. Туди, у тому напрямку вела стежка, якою я прийшов на Висоту, і по якій я зараз піду назад, у свій дім серед гір і лісів – Дім Вітру.

Вийнявши з кишені телефон, щоб подивитися час, я знайшов там якийсь папірець. Це був чек з продуктового супермаркету, і очі мої зупинилися на словах передбачення (їх друкують на цих чеках, щоб привабити покупців, однак часом вони виявляються цікавими): «Мрія живе усередині тебе». Гарні слова. Психологи кажуть, що потрібно уявити в деталях свою мрію, а потім відпустити цей образ.

А чи є в мене зараз мрія, і в чому вона? Спершу мені здалося, що на це питання важко відповісти, але потім відповідь прийшла сам. От вона, моя мрія, переді мною – тут і зараз. Безкрайня даль і вільні небеса над широкою рікою. На обрії ледве помітні невідомі гори, стежка веде в ту сторону й кличе мене піти нею.

«О безтурботність літ давно минулих, о юності божественне кострище» – згадалася улюблена мантра двадцятилітньої давнини. Хоча чому «давно минулих»? Хіба зараз немає цієї безтурботності? Так, юність і давно минулі роки залишилися позаду, з цим не поробиш нічого. Але хіба не горить зараз у душі «божественне кострище?»

І небо, що завжди заспокоює мою душу, теж тут і зараз.

А далекий обрій так само кличе за собою в шлях, у якого немає кінця.

Така вона, ця мрія, що живе усередині мене

Серед білих стін

Коли я прийшов з Висоти додому, то знайшов стару карту Черкаської області, куплену в 1987 році в Каневі в книгарні. Колись вона висіла в мене на стіні біля печі, але після чергового ремонту захотілося, щоб білизну стін ніщо не порушувало, і я прибрав карту в папку.

Зі старими картами в мене багато пов'язане – колись батьківська потерта карта України, де був показаний Трахтемирів, покликала мене на дороги мандрів. А довоєнні карти придніпровських сіл і доріг, як і німецька топографічна карта 1942 року, переносять у ті далекі часи, коли мене ще не було на світі. І, звичайно, карти-стометрівки, що дісталися мені від доктора Максимова, де є всі висоти і яри – я часто користуюся цими картами, коли досліджую невідомі місця.

У карті Черкаської області 1987 року не було нічого особливого крім того, що це була, напевно, перша з доступних карт – інших у мене тоді ще не було. Вона була із мною, коли я вирушав у свої перші подорожі Канівщиною. Тростянець і Ковалі, Хмільна й гірло ріки Рось, Келеберда й Прохорівка...

А зараз мені захотілося подивитися, скільки кілометрів від Висоти до Мошенських гір. Ця карта добре підходила для цього – на ній була і Висота, і Мошенські гори, край яких я сьогодні бачив. Взявши лінійку, я виміряв відстань – 30 сантиметрів, справді 60 кілометрів. Далекі обрії відкриваються з Висоти...

Поклавши карту на столі, я довго на неї дивився – зачаровувала сама кольорова картинка. Як погляд на мій життєвий простір з дуже великої висоти. Навіть не з висоти польоту орла, або з вікна «Боїнга», що летить у далекі країни. Можу тільки уявляти, що бачить орел з висоти декількох сотень метрів (напевно, як карта-стометрівка), але що видне з літака з висоти 10 кілометрів я добре знаю. А така картина, від Ржищева до самого Кременчука, відкривається, напевно, тільки з космосу, із супутників.

Блакитна смуга Дніпра, який після Черкас широко розливається Кременчуцьким водоймищем, зелені поля й долини, жовті пагорби й височини. Візерунок доріг, великих і маленьких, і розсип сіл, містечок і міст, великих і маленьких – як зоряне небо...

Довго я споглядав карту, поринаючи в спогади про «шляхи далекі» і просто в гру уяви – цю гру світла й тіней у таємничому

внутрішньому світі душі. А потім мені це наскучило, і я вирішив лягти спати. Коли дні довгі, рано світає й пізно темніє, а вечорами довго сидиш біля багаття, мені подобалося за сільським звичаєм прилягти днем ненадовго в тиші й прохолоді білих стін.

І коли я закрив очі, то знову побачив перед собою далекі, ледве помітні блакитні гори на самому обрії. А ще стежку, яка веде туди, ... Дорога, довга, як саме життя.

Лежачи серед білих стін за піччю, я згадував небо на сході за Дніпром, і двох кобців у Зарубі... Я знав що там, де східний кут кімнати, удалині видно Дніпро, і це небо над ним. Серед дерев проглядає синіюча ріка, і безкрайня даль за нею – даль небес і даль давно минулого. Колись давно на цій синій ріці стрімко неслися білі кораблі, і на них були ми – молоді й натхненні чарівним світом мрії й міфу, який знайшли для себе.

І пронеслися уривки спогадів... Бабина гора, Бучак, липа в Канівському заповіднику й прозора вода з піщаними берегами в Пекарях.

А потім ці спогади стали розмиватися, і я поринув у сон – у тиші й прохолоді серед білих стін.

Пангея

Перебираючи одного разу старі папери, я знайшов папку з копіями статей про геологію Канівських гір. Із цими горами були пов'язані незабутні подорожі молодості на берегах Дніпра. І хоча я бував потім у різних кінцях світу, саме на берегах Дніпра мені довелось провести найбільше часу, і ті дороги давніх років справили найсильніше враження, змінивши життя. *Life changing journey*, як називають це англійською мовою.

Увечері, ввімкнувши настільну лампу, я став переглядати старі статті з геології, і спогади перенесли мене в ті далекі часи. От і згодилися ксерокопії, зроблені давно в бібліотеці Академії наук із розрахунку на те, що колись захочеться їх перечитати. А хто знає, де я тоді буду жити – може, у далекому селі на Канівщині, а може в Індії чи Австралії. І дістатися до бібліотеки в мене не буде можливості. Чи бажання.

Геологією я захопився на початку 1980-х, коли мої подорожі берегами Дніпра тільки починалися. Улітку я мандрував серед гір, лісів і ярів, збираючи скам'янілості, а взимку сезон подорожей закінчувався, і його продовженням було читання книг з геології Канівських гір. Перегортаючи пожовтілі сторінки (адже багато з цих книг і журналів були видані давно), читаючи милі серцю назви – Трахтемирів, Зарубинці, Бучак, Канів, – я наче знову переносився на дороги літа, а загадковий світ складної геологічної будови гір надавав усьому цьому якусь особливу, майже містичну значимість.

Коли я сидів у бібліотеці Вернадського у старому її корпусі на вулиці Володимирській, у читальному залі №2 на місці №122 – а я найчастіше сидів саме там, – і читав у статті геолога Балуховського слова про раковини тропічних морів палеогену, перемелені прибоєм, моя мрія неслася далеко... на береги тропічних морів палеогену. Тоді реальні тропічні моря були для мене ще недоступні, і залишалися тільки моря фантастичні – давно зниклий праокеан Тетіс, хвилі якого набігали на береги давно зниклого континенту Пангея.

А за вікном бібліотеки світив яскравий холодний зимовий місяць... той самий місяць, що світив над засніженими горами, обривами і ярами моєї Чарівної Країни.

Втім, було б неправдою говорити, що весь свій час я сидів у бібліотеці – насправді пару годин після роботи, хоча й досить часто. А потім у парку біля університету я зустрічався зі своєю

подругою тих років, і ми йшли в кафе на площі Толстого пити гарячий шоколад – він тоді тільки з’явився в Києві, і сприймався як надзвичайна екзотика. Та дівчина була міською квіткою, і подорожі дорогами літа її не захоплювали. Тому я не розповідав їй про геолога Балуховського, будову трахтемирівських гір чи про давній континент Пангея. У нас вистачало інших тем для розмов – тем, яким багата молодість. І коли ми гуляли вулицями міста, дивлячись на яскравий зимовий місяць, життя здавалося досконалим. Все в ньому так гармонійно переплелось – і молодість, і любов, і дороги літа, і зимовий місяць... і навіть давно зниклий континент Пангея.

Світло раю

Легенда про давній континент Пангея разом з міфом про споконвічний рай зігривали душу на дорогах мандрів. І всі подорожі були в пошуку миті вічності, коли світло раю торкнеться серця. Тоді здавалося, що справжнє світло раю десь там, на берегах зниклих морів палеогену, або під сонцем екватора, на далеких островах посередині безкрайнього, як небо, блакитного океану. А тут, на берегах Дніпра – тільки його слабе відлуння.

Через роки, коли ми із Тіною потрапили і на береги блакитного океану, і на далекі острови під сонцем екватора, виявилось, що на дніпровських пляжах нашої молодості світла раю було не тільки не менше, а може навіть більше. А що було більше незайманості, затишності та безлюдності – так це точно.

Де ще знайдеш у світі місце, щоб пляж був твоїм, приватним, під тінистим захистом великих дерев, де чисті піски опромінювало світло безкрайніх небес. Якщо де й знайдеш, то туди потрібно буде не тільки пролетіти через океани на декількох літаках, а й потім довго добиратися через джунглі й гори. А головне, почуття свободи... У ті роки на наших таємних пляжах на берегах Дніпра ми точно знали, що нас ніхто там не потурбує. Знали, тому що не раз бували там, і вже зрозуміли, що з лісу ніхто не прийде. А рибацькі човни зазвичай не підходили до берега – надто мала глибина, та й не було там нічого цікавого для рибалок.

Серце вже тоді підказувало, що світло споконвічного раю саме тут, в тіні високих акацій, у різнобарвних пісках на обривах наших гір – зелених, білих і жовтих... Насправді так і виявилось, що джерело світла раю не у фантастичних морях палеогенової епохи, яких ми ніколи не бачили, і не на далеких Сейшельських островах, які так полюбила моя подруга – воно набагато ближче Скрізі і ніде – у серці.

І коли ранком сонячний промінь проникає в кімнату, освітлюючи камінчики з берегів Дніпра й раковини з далеких тропічних островів, так легко полетіти по цьому променю – у фантастичний світ мрії й міфу.

Над яким ніколи не гасне світло раю.

Sanctuary

Серед Бучацьких гір – одного з багатьох зникаючих світів, – є одна лісова долина, а на горі над нею камінь, схожий на трон. На тому камені, знайденому багато років тому, мені подобалося іноді сидіти. Ранньою весною або пізньою осінню, коли листя немає і все навколо добре видно, я споглядав долину серед високих гір, і яструба, який кружляв над нею. Раніше в тій долині жили люди, потім вони залишили це місце, і там все заросло лісом. Із цією долиною в мене були пов'язані асоціації на тему альтернативного життя.

Багато років тому ми з моєю подругою вірили – якщо поселитися в такій лісовій долині в старій хаті під соломою, то в цьому Sanctuary вдасться реалізувати мрію про альтернативне життя. Таке життя, у якому творчість, екологія й духовність гармонійно зможуть співіснувати з повсякденними справами. Тоді можна було сидіти біля струмка, який тік під горою, грати на бамбуковій флейті й слухати, як біжить по каменях потік текучої води. У ті вже далекі роки (а все це було ще у 1980-і) здавалося, що мрія нашого покоління настільки життєздатна й приваблива для багатьох, що вона скоро змінить увесь світ. Тоді по телебаченню все частіше можна було бачити фільми, що оспівували гармонію дикої природи та етнічного стилю життя. А різна альтернативна музика, яка доходила до нас різними шляхами (адже Інтернету тоді ще не було) підсилювала віру в те, що наш шлях правильний.

Сьогодні я розумію, що утопічні ідеї часто гріють душу в молодості, особливо якщо молодість припадає на спокійні часи, коли зовнішні обставини не заважають жити як хочеться. А фантастичні ідеї – особливість настрою молодості. І властивої цьому настрою енергії, на хвилі якої здається, що всі мрії здійсненні, навіть неймовірні, і будь якої мети можна досягнути, якщо справді захотіти.

Багато років минуло з того часу, і світ загалом пішов зовсім іншим шляхом. Нечасто тепер побачиш фільми про альтернативне життя в гармонії з природою. І хоча музику зараз можна знайти в Мережі яку завгодно, зокрема і ту, що надихала нас колись, новим поколінням подобаються зовсім інші мелодії та ритми. Залишилися тільки мрія. Втім, свою мрію ми реалізували, створивши власний життєвий простір – Sanctuary, і цілий світ.

Гора Віха

В один із днів ми із Тіною виріши продовжити подорожі дорогами минулого і вирушили в Канів і Пекарі – місця, з яким колись теж було багато чого пов'язано. Проїхавши село Іваньків і піднявшись дорогою через ліс, ми скоро опинилися біля найвищої буцацької гори Віхи.

О, гора Віха! В епоху трахтемирівського аскетизму, коли мої мандри серед гір і лісів на берегах Дніпра тільки починалися, до себе завжди манила ця здалеку помітна вершина, найвища серед п'яти буцацьких гір. Вона стала тоді символом усього загадкового й непізнаного – як даль ще непрожитого життя, даль ще не пройденого шляху долі.

Мої фантазії неслися туди, до цієї порослої зеленими лісами буцацької гори, і уява малювала картини якогось дому на її схилі, звідки так далеко видно – дому, заповненого небесним світлом. Це ще не був містичний Дім Вітру, здатний зупиняти світ, а просто затишна сільська хата.

Потім, коли доля звела мене із Тіною, і для нас почалася Буцацька епоха, що тривала майже п'ятнадцять років, ця мрія здійснилася. На горі Козацький Шпиль, недалеко від Віхи, у нас з'явилася така хата, де з вікон видно Дніпро й далекі обрії. І хоча тією хатою користувалася велика компанія друзів, а не тільки ми, зараз це вже не важливо. Важливо те, що в мене був свій ключ, і ми приїжджали туди, коли хотіли, нікого не питаючи.

Через цей дім на горі йшов нескінченний потік різних людей. Добре, що в молодості був такий період життя, коли перед тобою проходить багато інших життів та доль. Ближче до старості, коли душа більше тягнеться до спокою, такий потік стомлює. Тоді хочеться тиші й світла серед білих стін в зовсім іншому домі, який – як відкриті двері в чарівний світ мрії й міфу. Двері, з яких постійно летить невидимий вітер.

А той буцацький дім, дар гори Віхи, залишився в давно минулому. Наша велика компанія розсіялася, як розлітаються в різні кінці світу літаки з одного аеропорту, і ми тепер якщо іноді зустрічаємося, то хіба що зрідка десь у соціальних мережах. Що ж, усьому свій час під Сонцем і під Місяцем. І під буцацькою зіркою.

У ту давню епоху нам із Тіною належали всі ці гори, ліси й стежки. Може, «належали» – це якось надто сильно сказано,

адже насправді вони належали не тільки нам. Але іноді хочеться вжити таке слово, і якщо душа цього хоче, то чому б не вжити. У всякому разі, коли ми в ті роки ходили бучацькими горами й лісами, то майже нікого не зустрічали там, хіба що нашого сусіда – лісничого Івана Романовича Коваленка. Від того й виникало таке почуття, що все це належить тільки нам.

На вершині гори Віхи, де залізний триногий маяк (такий самий, як на Висоті) ми бували безліч разів. Колись від маяка було видно далі за Дніпром, Зміїний острів і ліси на тому березі, але це було дуже давно. Потім піднялися дерева й закрили собою всі обрії.

А сьогодні стежею від бетонної дороги ми піднялися на вершину гори – через тридцять років. Подекуди під ногами траплялися порожні пляшки й пачки від сигарет, але загалом тут мало що змінилося. Гора, яка заросла густим лісом, ще не стала місцем масового паломництва туристів, як Висота. І на цій стежці ще можна було доторкнутися до настрою бучацьких лісів, відчути їх запах і сам дух – лісів, які багато років були для нас чарівними. Символом сонячного раю нашої молодості.

Алмаз

Через годину, купивши все що потрібно в Каневі, ми під'їхали до нашого місця на березі Дніпра біля села Пекарі. Колиш у давні роки мандрів ми часто зупинялися тут вечорами перед підйомом на вершину Мар'їної гори, де ночували біля липи, споглядаючи червону вечірню зорю над горами. А ранком спускалися назад на цей пляж, де проводили половину дня, щоб потім їхати на Київ із пристані в Пекарях.

У цьому світі ще чистого у ті далекі роки піску, швидкої (теж у ті роки) ріки і кружляючих над головою в синіх небесах орлів – світі, де все було так просто і ясно – закінчувалися наші насичені подіями подорожі першої половини 1990-х років. Завершальний акорд під канівським небом – безкрайнім небом нашої молодості.

У Пекарі «метеор» приходив зазвичай не дуже заповнений (багато пасажирів сідало на наступній зупинці в Каневі), і можна було спокійно вибрати собі зручні місця. З тих часів мені запам'яталася пристань – старий плавучий дерев'яний будиночок («дебаркадер», як вони тоді називалися), під дахом якого робили гнізда ластівки, і стрімка течія ріки.

Зараз багато чого змінилося – пристані давно вже немає, інших пристаней також; не ходять «метеори», та й сама ріка тече набагато повільніше. Чому – не знаю, але це факт. І дно її, у ті роки піщане й чисте, сильно замулилося і заросло водоростями. Та й піску на берегах стало набагато менше – він схований під кущами, які сильно розрослися. Ну і, звісно, всякого людського сміття тепер набагато більше.

Але ми знайшли собі місце в тіні невеликого дерева, розчистивши пісок від усього зайвого. Перед нами був острів за рікою, над ним, як і в давні роки, літало багато чапель та інших водних птахів. І вода у травні ще була чиста й золотава. У цей день було 22 або 23 градуса. Дув сильний вітер, і над головою розкинулося прозоре небо зі срібlistими «космічними» хмарами, схожими на китайські ієрогліфи. Усе це було таке ясне й світле.... як прозорий алмаз, який переливається на сонці своїми гранями і зблискує всіма кольорами райдуги.

Над нами летів десь високо літак, залишаючи срібlistий слід. Над рікою парив орел, виглядаючи рибу, і було добре видно його білі голову й хвіст. А хмари сплітали над Княжою

горою свій вічний і незбагнений візерунок. І ставало на душі легко та і спокійно під цим незмінним канівським небом.

Ми довго купалися, загоряли на жаркому сонці, дивилися в небо та їли свіжий канівський хліб. Так і пройшов весь день – у яскравому сонячному світлі, прохолодному вітрі й під синім небом, прозорим як алмаз. А коли сонце стало схилятися до гір, ми зібралися й поїхали у своє село, куди дорога була неблизька.

А в душі все ще сяяло світло канівського неба – прозорого, як алмаз.

На початку шляху

Коли переглядаю не дуже якісні старі фото давно минулих років, вони здаються вікном, що розкривається в яскравий світ спогадів про життя, проведене на дорогах мандрів.

Сьогодні мені сподобалося одне фото – побілілий від часу стовп, що стояв колись серед квітів і трав на околиці одного з сіл на берегах Дніпра. За ним починався пологий підйом на високу гору з кам'яною вершиною, а над усім цим – бездонне темно-синє небо з незбагненно загадковим візерунком хмар.

Це фото я зробив дуже давно, коли вперше потрапив у ці краї. Я був молодий, повний сил, надій і очікувань – у чомусь ще наївний, а в чомусь вже досить мудрий. Але про географію цих місць я тоді майже нічого не знав, і від цього стовпа вирушив навмання через зарості на гору – потім я дізнався, що

це була гора Свизір. Там я побачив ґрунтову дорогу, яка йшла біля кам'янистої вершини кудись у невідоме.

Я пішов цією дорогою навмання, і так почався мій шлях у цих горах. Тоді я ще не знав, що це буде дорога довжиною як ціле життя. На цьому шляху мене чекало чимало невідомого, а іноді взагалі незбагненого для розуму. Ще на ньому чекали зустрічі з новими друзями, які ділилися зі мною останнім шматком хліба й чашкою чаю на дорогах мандрів. І подругами, що ділили із мною ложе на землі біля нічного багаття під неймовірно яскравими зірками.

Це був початок шляху у пошуках позамежного – шляху довжиною як ціле життя.

Чарівний обрій

На вершині гори Свизір, де почалася для мене дорога довжиною як все життя, було багато сипучого піску серед великих брил каменю вигадливої форми. Звідти переді мною відкрилася нескінченна даль, освітлена яскравим сонцем. Широка ріка, пасма зелених гір, що йдуть за обрій, і небо – безмежне небо над усім цим.

Обрій кликав і вабив до всього далекого. До тих п'яти гір на березі Дніпра, біля яких я ще не був, і до якихось міст на півдні, де невідомі моря... А за ними – Індійський океан під сонцем екватора. Інші континенти, далекі країни, теплі хвилі, що накочуються на білі піски, і запах незнайомих квітів...

Це був вабливий блакитний обрій – чарівний обрій мрій.

Де мій дім?

Гора, з якої відкрився мені чарівний обрій мрій, з того часу непереборно вабила мене – як приваблює чоловіка кохана жінка. Я став часто бувати на дорогах таємничих гір, і щоразу входив у цей світ через гору Свизір. Через неї я потім виходив з нього, спускаючись вниз у село на пристань, звідки їхав у велике місто на білому швидкісному кораблі на підводних крилах.

Коли я ходив польовими дорогами, лазив на обривах у ярах, ночував у наметі біля багаття, не раз у мене виникало бажання поселитися в цих краях, щоб глибше поринути у фантастичний світ гір і лісів, не схожий ні на що, бачене мною раніше.

Я багато чув історій про людей, які залишали свої міста та роботу, щоб вирушити на інший край світу – вони відчували, що живуть чужим, не власним життям. А коли вони потрапляли в якесь зовсім інше місце (хто в Коста-Ріку або Таїланд, а хто – в село на березі Дніпра), то раптом розуміли: мій дім тут. Там, де я живу як хочу, а не граю якусь непотрібну мені роль, нав'язану сімейним вихованням та освітою. Щоправда, на новому місці рано або пізно поставало питання – чим там займатися, крім того що ходити у лісах і купатися в океані (або в Дніпрі)? Іншими словами, як там заробляти собі на життя?

Через пару років доля подарувала мені можливість влаштуватися на роботу на пристань у придніпровському селі, що було під горою Свизір. Те, чим я займався в місті, не мало для мене цінності, мети зробити якусь кар'єру не було, і я без сумнівів вирішив пожити якийсь час у далекому селі. Робота там надавала можливість не дуже поринати в заплутані й повні інтриг взаємини місцевих мешканців. Пристань стояла осторонь від села, я там ні від кого крім начальника не залежав, а навколо були улюблені береги, де я знайшов свій дім. І стежки, якими я міг піти куди хотів, оминаючи село.

Так у мене з'явився дім на баржі – а пристанню була велика баржа (типу тих, на яких ще й зараз возять пісок), яка стояла на якорях біля берега. На баржі було два прості дерев'яні будиночки – в одному, ближче до берега, знаходилася кімната для пасажирів, у другому – декілька кімнат для команди. Одна з них дісталася мені. З її вікна відкривався вид на блакитні гори на півдні та на далекий обрій – може, не такий величезний, як з вершини гори Свизір, але однаково манливий.

Через багато років я дізнався, що житло на баржах уже було в різний час і в різних місцях – у Парижі на берегах Сени на баржах жили художники. На початку XX століття в Києві в архітектора Владислава Городецького був літній будинок на баржі, що стояла до півночі від міста, у Межигір'ї. А в 1960-і роки на баржі в Сан-Франциско жив письменник і філософ Алан Уоттс, книга якого «Шлях дзен» мені подобалася. Тепер дім на баржі був і в мене.

Я зробив у каюті кілька полиць, на які складав свої знахідки – різнобарвні камінчики з берега, панцир черепахи з Бабиної гори, скам'яніли раковини, і всякі інші прикольні штучки. Біля вікна стояв стіл і один стілець, поруч було ліжко, на двері вішалка, білі стіни... Зібраний рюкзак у кутку – і далі за вікном... Що ще потрібно для вільного мандрівника?

Тепер у мене була можливість приходити на улюблену гору часто – від баржі туди йти було 20 хвилин. І цією можливістю я щедро користувався – бував на вершині на світанках і ввечері, коли сідало сонце. І гора завжди мене приймала – радісного чи сумного, повного сил чи стомленого. І розкривала переді мною свої двері – у чарівний обрій мрій.

Серед блакитних гір

Мій дім на баржі був на перехресті багатьох шляхів. Майже щогодини причалював один зі швидкісних білих кораблів на підводних крилах, і на них можна було плівти куди завгодно – в Київ, Кременчук чи Запоріжжя, не кажучи вже про Канів або Черкаси. Цих кораблів давно вже немає, залишилося тільки старе і не дуже чітке фото.

Коли я дивлюся на цю світлину 1986 року, на невиразні обриси блакитних гір, у пам'яті оживає настрій тих років – почуття поклику вдалину і польоту душі в екстатичному Всесвіті. Це справді був чарівний світ – серед блакитних гір. Вони так багато обіцяли – неймовірне й фантастичне життя на дорогах реальності.

Я згадую слова одного знайомого тих років, якому «гори надто багато обіцяли, але мало що дали». На них я відповів, що гори дають те, що ми можемо взяти – хто більше, хто менше. Не знаю, що хотів одержати той хлопець – може, щось надто конкретне або ж зовсім нездійсненне. Типу спадщини від канадського родича-мільйонера, якого насправді не було.

А я, озируючись на минулі роки, можу чесно сказати – світ блакитних гір не обманув. Гори обіцяли мені неймовірне й фантастичне життя, заповнене пригодами – таким воно і стало у повному загадки світі серед блакитних гір.

Під кочовою зіркою

Від минулих років – давно минулих років мандрів і безмежної свободи – у мене зберігся старий намет, що побілів від сонця й часу. Він вже зовсім давній, і через маленькі дірочки в брезенті кольору хакі (колись з нього шили намети) просвічує небо.

Де він тільки не був, цей намет – і під пекучим сонцем Зарубиної гори, і під холодними зірками на Бабіній горі, і в Канівському заповіднику. Його поливали дощі й продували вітри, а ночами над ним безліч разів світив місяць.

Зараз я вже не користуюся цим наметом – роки не ті, та й час не той. Але я дбайливо його зберігаю на горіщі своєї хати, де пахуче сіно, обкатані водою химерні корчі з берега та усякі стародавні інструменти сільського побуту – коромисло, дерев'яні граблі, стара коса, дерев'яна лопата, щоб виймати хліб з печі, та багато чого іншого.

Літом я іноді ставлю старий намет у саду під горіхом. У нього можна залізти, згадати запах брезенту і це зеленувате світло... И тоді знову оживають у душі яскраві спогади про життя під кочовою зіркою – життя на дорогах мандрів.

Колесо

Мені подобається дивитися на освітлене променями ранкового сонця старе дерев'яне колесо від воза, що вже частково зотліло від часу – воно стоїть у мене під стовпом повітки. Колись це колесо котилося польовими дорогами Придніпровської України. По дорогах того зникаючого світу калинової й солов'їної України, якого вже немає й ніколи більше не буде.

Давно минув той час. Але дещо найважливіше залишилося у вічності. Ранкове сонце, що освітлює вирізане із клена або ясена колесо; гра двох молодих білок на старій груші чи гра орлів в осінньому небі; спів півня десь у селі, нічні яскраві зірки й холодний високий місяць над дерев'яним стовпом із проводами...

Усе це залишається із мною, щоб перебувати у вічності.

Подарунок

У мене в міській квартирі на підлозі лежить обкатаний водою давній сухий корч, за формою чимось схожий на сплячого кота. Ранком промінь сонця проникає в кімнату й падає на вигини сухого дерева.

У такі хвилини хочеться стати маленькою піщинкою, і тоді освітлений сонцем корч буде для піщинки цілим таємничим світом. Безкрайнім, як для нас буває величезний світ, що розкинувся від одного далекого обрію до іншого. Може, і для цієї маленької піщинки повний незбагненого і загадкового світ старого сухого корча, освітлений яскравим сонцем, теж стане світом мрії й міфу, яким стали для нас чарівні гори.

Колись давно ми знайшли цей корч на одному з наших таємних пляжів на берегах Дніпра й забрали в місто – для інтер'єру. Вільні хвили тих минулих років принесли його до узбережжя далеких гір, куди привели нас пошуки світла раю. Ми тоді були молоді, світ і життя сприймалися оптимістично, а гори, що надовго стали нашим домом, залишилися в пам'яті осяяними яскравим сонцем. Гори щедро пропонували нам свій дорогоцінний подарунок – дар повноти буття.

Чи змогли ми взяти цей подарунок? Зараз, через багато років, коли настав час підводити підсумки, я із упевненістю можу сказати «так». Це було чарівне життя, заповнене творчістю і пошуками нових сенсів існування. Життя на дорогах, яким ми вірили без усяких «але». Вірили, тому що знали – якщо життя тече вгору, те й наші дороги не можуть вести нас не туди, куди потрібно.

Такий він був, цей подарунок від чарівних гір.

Дар повноти буття.

Так покликала їх даль

Десь далеко, в тих легендарних світах, де йдуть одне одному назустріч Небо й Земля, на схилі гори над яром є рівна галявина, а там – ледве помітне місце, обкопане під намет. А поруч коло з каменів – місце для багаття. Кострище сильно заросло травою, і видно, що його зробили дуже давно. Важко сказати, скільки років пройшло з того часу – може тридцять, а може ще більше.

Колись на цій галявині з'явилися мандрівники – хлопець і дівчина, поставили намет у тіні під великим кущем глоду й провели тут усе літо. Від входу в намет можна було бачити ріку й пливучі на ній кораблі. У яру було чути звук джерела, де можна було набрати холодної й чистої води, а над головою розкинулося небо, не досяжне і безмежне. Від цього місця, непомітного з берега, було близько до різнокольорових райських пісків Зарубиної гори. А ще від намету було трохи видно далекий обрій, що пробуджував мрію.

Тоді в цих краях було безлюдно, і мандрівники спокійно залишали свій намет, щоб цілими днями ходити десь берегом. Найбільше часу вони проводили на Зарубиній горі, у ті роки теж безлюдній.

Потім літо закінчилося, на деревах з'явилися перше жовте листя, а ночі стали холоднішими. І одного разу, дивлячись на далекий обрій, що синів за широкою рікою, мандрівники зрозуміли, що їм не хочеться розставатися з літом.

Тоді хлопець і дівчина вирішили поїхати в далекі краї у пошуках вічного літа. Зібравши намет і речі, вони взяли на пам'ять два камінчики із Зарубиною гори. А потім попрощалися зі своїм місцем, яке подарували їм чарівне літо, і вирушили в невідомий шлях на південний схід. Там чекали їх далекі країни на берегах теплих океанів.

Так покликала їх даль.

Уздовж Чумацького шляху
(2018)

Де молодість вела нас своїми дорогами

Коли перестали дути холодні вітри містичної весни, гори та ліси нарешті зазеленіли. У селах зацвіли сади й повернулися з півдня додому всі перелітні птахи, а головне – стало тепло. І тоді мені захотілося повернутися з Вовчих гір на узбережжя. Адже саме воно завжди приваблювало мене найбільше. Стихія води, у яку можна поринути, плескіт хвиль, безкрайне небо над широкою рікою... І далекі блакитні гори на обрії – мій життєвий світ, де проходить усе життя.

Тут, на узбережжі я вперше зрозумів, що таке справжній приватний пляж. Нехай невелика смужка піску, але без слідів людей і сміття. І усвідомлення, що ти тут (сам чи з подругою) наодинці зі світом. А ймовірність поява сторонніх зовсім мала. У Києві, де я багато часу свого життя проводив і проводжу на берегах Дніпра, таке давно вже неможливо. А тут у мене багато років була можливість перебувати один на один з рікою й нескінченністю небес. А це великий кайф.

На узбережжі завжди був особливий світ зі своїм настроєм, набагато комфортніший, ніж задушливі поля й гори, і тим більше – ніж похмурі яри, завалені поваленими деревами. Тому в минулі роки я бував переважно на березі. Уздовж води переміщувався від одного місця до іншого, а в поля й гори починав ходити тільки в холодний сезон. Щоправда, тоді берег мав зовсім інший вигляд, ніж зараз.

Коли я потрапив у ці краї, пройшло лише декілька років після заповнення Канівського водосховища. Вода давно піднялася й затопила все, що вона мала затопити – повалених дерев, які стирчать із води, і заболочених лук я вже не бачив. Хвилі билися в схили берегових гір, розмиваючи їх. У багатьох місцях, де зараз непролазні зарості колючих куців, тоді були піщані осипи або кам'яністі обриви, по яких я цілими днями лазив у пошуках скам'янілостей. А уздовж берега майже скрізь тяглася смуга піску – де ширше, де вужче. Вода більшу частину року залишалася чистою, тільки в серпні іноді з'являлися невеликі плями синьо-зелених водоростей, але коли ставало холодніше у вересні, вони одразу зникали. Багато років я набирав воду з ріки в казанок і кип'ятив для чаю. Зараз я б нізащо не став цього робити – вода в ріці має болотний вигляд. А головне, що раніше на дні не було ніяких заростей з водоростей – хіба що місцями камені, – і купатися можна було

практично скрізь. Ну а купатися, особливо коли ти молодий – це особливий драйв.

Втім, як би не змінилися з роками берега Дніпра, найголовніше залишилося – особливий настрій. Для тих, хто любить відкритість світу, немає нічого кращого за узбережжя. Навіть на вершинах найбільших гір, звідки видно в різні сторони, однаково не так.

На березі в нас було багато пам'ятних місць, пов'язаних з різними подорожами й подіями. Але найчастіше ми бували на «пляжі Тіни». Так ми називали одне місце, загублене серед схожої на натягнутий лук великої дуги узбережжя між Зарубинцями й Бабиною горою. Колись у роки метафізичних мандрів ми часто зупинялися там. Тоді ми ходили в основному по воді уздовж берега – польові дороги з пекучим сонцем, оводами і гедзями вже втомили. А на цьому пляжі із другої половини дня з'являлася тінь, і це було дуже важливо в літню спеку.

Зазвичай хвилі наминали тут великий піщаний берег. Великий – звісно, за місцевими мірками. З безкрайними пляжами Мозамбіку та інших місць на берегах океанів ніхто його не порівнює. У кращі роки він був метрів 30 у довжину й метра три завширшки. Там було багато сухих гілок і химерних корчів, обкатаних хвилями – ми збирали ці гілки на дрова для багаття, а найкрасивіші корчі – на пам'ять. На піску, вигладженому хвилями, можна було розглядати різнобарвні камінчики з відбитками викопних раковин. Узимку, читаючи в книгах з геології слова про давні тропічні моря палеогену, я часто згадував саме цей пляж, перебираючи зібрані там скам'янілі раковини, що зберігалися в глиняному сільському горщику.

Ще цей пляж був знаменитий тим, що з нього відкривалися безкрайні далі убік Канева – весь світ наших мандрів, де молодість вела нас своїми дорогами під яскравим сонцем, яке щедро світило в нас над головою.

У давні роки місце це було безлюдним і дістатися туди можна було тільки йдучи по коліна у воді, а на березі його оточували густі зарості. Потім пасічники з лівого берега Дніпра стали на місяць привозити туди човнами вулики, з'явилося людське сміття, а пізніше інші пасічники наїздили туди дорогу. Одного разу пляж повністю змilo хвилями, і декілька років його взагалі не було. Але навесні цього року після сильного

шторму хвилі знову намили пляж. І літо 2017 року пройшло для мене під знаком пляжу Тіни.

Коли я вперше прийшов туди в теплий весняний день, спустившись через зарості з пагорбів, то побачив великі піщані вали, видавлені взимку льодом, який наповзає на правий берег. Вибравши найбільший вал, освітлений сонцем, я ліг на сухому теплому піску, перебираючи золотаві й зеленуваті камінчики. Над головою було яскраве синє небо, а вдалині – пасма далеких гір.

Величезний світ у такий яскравий весняний день знову здавався непізнаним і не пройденим. Світ, у якому знову хотілося жити, мріяти й творити.

Чарівний світ, де молодість вела нас своїми дорогами.

Єгипетська вічність

Був на тому березі ще один пляж, розташований трохи нижче за течією в невеликій затоці. Замкнений світ ширяючих на літньому сонці великих блакитних бабок і розпеченого опівдні піску, де панувала єгипетська вічність... Маленький пляж нічим не був схожий ані на замулені береги Ніла, ані на храми єгипетських богів серед пісків пустелі, але чомусь він у мене асоціювався зі словами «єгипетська вічність».

Цього року я потрапив на цей «Пляж бабок» у той самий теплий день наприкінці березня, що й на «Пляж Тіни». Було, напевно, градусів 20, і в закритій від вітру затоці сильно пекло сонце. На ріці кричали великі чайки, а в небі летіли зграї перелітних птахів – диких гусей. Піщані вали тут були невеликі, майже непомітні, і на рівному березі подекуди в тіні ще залишалися невеликі шматки крижин, що повільно танули. А там, де пісок закінчувався й починалися зарості кущів, поки ще по-весняному голих, розкрилося багато жовтих квітів з дивною назвою «мати й мачуха». Над ними гуділи джмелі.

Переді мною на обрії синіли вдалині бучацькі гори. Десь там, на горі Козацький Шпиль, недалеко від вітряного млина піднімався дим – спалювали торішні бур'яни на городі. Напевно, у баби Антонини – подумав я, а потім згадав, що немає вже баби. Виходить, діти – або онуки... На мить пронеслися в пам'яті спогади про людей із села Бучак, де ми провели стільки років. Про братів Савовичів, лісничого Івана Романовича, діда Курішка, який жив на самому краю лісу...

А дим усе піднімався й піднімався у весняне небо, і вид його так зачаровував. О, ця бучацька вічність, в якій живе якась так і не пізнана загадка... Напевно тому на цьому пляжі мене так часто відвідував настрій «єгипетської вічності» – від вічної загадки, що живе в тих горах. І від настрою давно минулих років, що пройшли там.

Про «екстравертовану інверсію оберненого в середину себе єгипетського буття», спрямованого тільки до одного – до посмертного життя, багатозначно говорив колись в 1920-і роки філософ Освальд Шпенглер. Дух «екстравертованої інверсії» був у тих горах усюди – начебто життя там протікало не наяву, а в напівсні. Не в сенсі якоїсь загальмованості свідомості чи відсутності ясності духу. Ясності духу там вистачало, але все одно не залишало незбагненне відчуття, що життя йде десь на

межі нереального примарного світу. Як гра світла й тіней у півморку якоїсь старої бучацької хати.

Колись я хотів розгадати вічну загадку тих Місячних гір, загадку «екстравертованої інверсії» бучацької вічності, а потім махнув рукою. Це як загадкова жінка. Така її доля – жити в цьому образі. Таємницю її загадковості ніхто ніколи не розгадає, та це й не потрібно. Якщо вона подобається чоловікові, складаються з нею стосунки – насолоджуйся цим, не складаються – краще йди далі. Тому що загадку однаково не розкриєш, а тільки витратиш усі сили. А може, і все життя. Так і Бучак.

На «Пляжі бабок» чомусь все нагадувало мені про ті гори – напевно, тому що їх було добре видно вдалині. Особливо вечорами, коли можна було розрізнити всі знайомі пагорби й долини – ті місця, де колись молодість вела нас своїми дорогами.

Улітку цього року я часто бував на цьому пляжі. Зазвичай я приходив сюди ближче до вечора, коли пекуче сонце ховалося за дерева, на березі з'являлася тінь, небо ставало прозорим, а далі – особливо далекими. Нагрітий за день пісок ще зберігав тепло, і на ньому було багато обкатаних водою жовтих камінчиків і побілілих на сонці уламків усяких коренів і гілок, принесених хвилями.

Колись давно тут був значно більший пляж, а в неглибокій затоці – чисте піщане дно. Сюди часто ходили місцеві жителі – хто ловити рибу, хто купатися. Потім затока заросла водоростями й стала перетворюватися на болото – царство жаб, вужів і бабок, – де купатися вже було неприємно. Люди стали ходити сюди все менше й менше, а широкий берег поглинули зарості кущів – залишилася тільки вузька смуга піску. Хоча її було достатньо, щоб лягти на спину й дивитися в сині небеса.

А безкрайні небеса з далекими обр'ями залишалися незмінними. Як єгипетська вічність.

Лінії мрій

Дні й ночі чергового літа, проведеного в нашому домі серед гір і лісів, злилися в єдиний круговорот ранку, дня, вечора й ночі. Як круговорот чотирьох вітрів і чотирьох сторін світу – Заходу, Півночі, Сходу й Півдня.

Ранок у тіні біля хати був присвячений Заходу. Прохолода, спокій, подих свіжого західного вітру і яскраві квіти, що ростуть перед вікнами. Над головою – синє ранкове небо, а попереду на обрії обриси таємничих гір. Десь там через їхні кам'яністі вершини веде стара польова дорога з нашої молодості, а над нею часто кружляє орел.

Коли сонце піднімається і починає світити через гілки горіхового дерева, ранок закінчується. Можна переміщатися в густу тінь під великий кущ столітньої калини, де сидіти до полудня. Звідти добре видно весь сад, з боку Дніпра дме теплий південний вітер, а над головою, у проміжках між гілками калини – небо, що наповнюється денною спекою і втрачає яскраву ранкову синь. Іноді там парить на великій висоті той самий орел. Або маленькі ластівки. Потім спека посилюється, і час зайти в хату, у тишу й прохолоду. Там у півмороку лягти за піччю головою на північ, дивлячись на гру світла на білих стінах, на букети сухих квітів і трав у стародавніх сільських глиняних горщиках. І чекати, поки сон прийде з тінистої Півночі.

Чекаючи сну я дивлюся на самий старий глиняний глечик, що належав колись давно бабі Одарці з Григорівки. У ньому стоїть букет жовтого пижма в обрамленні білих квітів деревію. Він зібраний у тій зеленій діброві, де ми зупиняємося дорогою до нашого дому. Букет так добре виглядає в півмороку кімнати – яскрава золота пляма квітів пижма й настільки ж яскраві білі гілочки деревію.

А душа, що вже поринає в сон, прокладає ще одну лінію мрій – від нашої хати до того дубового гаю біля дороги... Звідти мені так подобається споглядати обриси блакитних гір на східному обрії. Весною, коли дуби ще сплять, а під ногами шелестить сухе листя; або в травні, коли дуби цвітуть... улітку, в період гроз і злив чи в золоту осінь, коли листя дубів жовтіє на тлі синього неба.

А звідти лінії мрій простягнуться ще далі, до далеких гір, що синіють на обрії – вони належать іншому світу, іншому часу.

Це він, схожий на панцир черепахи острів Чарівної Країни, фантастичного світу мрії й міфу. Там, на вершинах гір навколо однієї лісової долини, над якою ніколи не заходить Місяць, – долини, що була колись у далекі роки метафізичної юності нашим притулком, – теж росли дуби, що цвіли навесні ледве помітними зеленувато-жовтими сережками.

О, ці лінії снів, лінії мрій... своїм візерунком, схожим на освітлену сонцем павутину чи висохлий кущик перекотиполя, вони здатні виткати цілий символічний всесвіт. І душа зможе летіти туди – лініями снів, лініями мрій...

Прокинувшись ближче до вечора, я збирав рюкзак, одягав солом'яний капелюх, брав свій відполірований руками ціпок і йшов на схід – через село, а потім через поле на берег. У цей час там уже була глибока тінь під деревами, і можна було довго лежати на піску, слухаючи плескіт хвиль і дивлячись на нескінченні блакитні обрії. Або на далекі пасма гір. Десь там, у фантастичному світі, де час тече інакше, вічно йдуть дорогами тих гір герої моїх книг, а їхній шлях не має кінця.

Там і нас життя вело своїми дорогами – дорогами молодості, дорогами минулого. Усе, що ми шукали, було знайдено. І все збулося. Блакитні гори нас не обманули. Тепер дороги минулого зливаються в єдиний візерунок, схожий на квітку, блакитну чи синю. А в серце виникає почуття повноти буття.

Життя ще не пройшло, ніщо ще не закінчене, і літнє небо на сході так само величезне й манливе, як і багато років тому.

Уздовж Чумацького шляху

В один з теплих літніх вечорів, коли сонце вже зайшло, ми із Тіною лежали в саду на траві біля вогнища, дивлячись на південний обрій і на сузір'я, що вже стали з'являтися в небі. Наближався серпень – час, коли падають зірки, грози закінчуються, небо стає прозорим, а ночі подовжуються й несуть свіжість, навіть якщо вдень спека.

Коли повністю стемніло, небо вкрилося зірками. У цей вечір вони були особливо яскравими і мерехтіли, як срібний пил. І Чумацький шлях, якого довго не було видно, став нарешті добре помітним. Він тягнувся через все небо з північний сходу на південний захід, як мерехтлива зоряна ріка.

А потім, як завжди зненацька, через небо пролетіла перша зірка – уздовж Чумацького шляху. А за нею ще одна так само яскрава, залишаючи повільно згасаючий сріблистий слід. І теж уздовж Чумацького шляху.

Так і все наше життя на дорогах мандрів – під цією сріблистою небесною рікою. Як дві зірки, що летять уздовж Чумацького шляху. А може, як два птахи, що летять у рай. І що з того, що рай недосяжний – сам шлях до нього, сам політ у небеса надає сенс життю. І долі птахів, що повертаються додому – летять у рай.

Пісня про юність

Коли закінчилося літо і спекотна погода, у середині вересня вітри містичної осені привели нас на незнайому вершину в районі давно неіснуючого села Монастирок. Місце це було осторонь від доріг і стежок – напевно, тому ми там ніколи не були раніше. Якщо вірити, що іноді на нове місце приводить вітер сили, то це був саме той випадок. Я ніби випадково повернув у той бік, куди спершу не збирався йти, а потім теж ніби випадково помітив, що за деревами відкривається вид на далекий обрій.

А вид на Дніпро та на синіючі пагорби за Ржищевом був справді величний. Щось у ньому зачаровувало – щось таке, що змусило зупинитися на цьому місці й поринути в споглядання далі. І тоді дещо незбагненне торкнулося серця, торкнулося таємних струн душі, і вони зазвучали новою, незнайомою мелодією. Начебто відкрилося перед нами вікно в цілий світ – новий світ. І ніби була перевернена наступна сторінка в книзі життя.

Далекі обрії, які розкрилися з того місця, нагадали мені вид із західного вікна трахтемирівської хати, де я провів багато часу на початку 1980-х. Гора Ритиця, через яку йде дорога із Трахтемирова в Букрин, самотня стара груша біля дороги на гребені букринських гір, і вдалині широка ріка, над якою сідало вечорами сонце.

І згадалося мені все краще, що було колись у Трахтемирові. Краще – тому що було там, як скрізь і завжди, різне. Не тільки те, що надихало і давало сили, а й депресивне – те що поглинало сили. Втім, так буває у всіх місцях. Спершу все радує, потім багато чого стає звичним і починає стомлювати. Але час, минулі роки добре фільтрує пам'ять, і залишається тільки позитивне. Особливо, якщо цей час тривалий. А після моїх пригод у Трахтемирові на початку 1980-х пройшло вже багато років.

Якби мене зараз запитали, що найбільше запам'яталося в Трахтемирові, я б назвав різнобарвні піски й глини на берегових обривах, порослі ковилою піщані пагорби, пусті дороги й сильні вітри. Удень яскраве сонце, а ночами незліченні зірки. Трахтемирівський космос...

«Всі дивне в цьому світі. Квітка й плід, вітер і зірка» – згадалися слова з якоїсь книги, що стояла на полиці в трахтемирівській хаті.

Запам'яталося, звичайно, не тільки це, а й багато іншого – адже це ж було моє перше занурення в світ гір і лісів – чарівний світ, через який летить невидимий вітер сили, як я його називав. Там щось справді велике й неосяжне торкнулося серця. Але я вже детально розповідав про це у своїй першій книзі «У пошуках вітру сили», тому не буду повторюватися.

Багато чого з тих часів перемінилося в Трахтемирові. Голі пагорби заросли непрохідними хашами, а пустельні дороги стали людними. Але для мене це вже не має значення. Тому що Трахтемирів був як перша любов. І залишився в пам'яті, як красива пісня – пісня про юність.

Я знаю, що люди шляху не залишають слідів у світі, як не залишають у небі слідів птахи. Або дим, що непомітно тоне. Але якщо іноді хочеться залишити свій слід, – свою нитку, вплетену в барвисту тканину світобудови, – то нехай це буде пісня про життя на дорогах мандрів.

Пісня про юність.

Небесна брама

Від порога тієї хати у Трахтемирові, де я провів декілька років, далеко на сході виднілася висока полого гора у верхів'ях великого Темного яру. На її схилах тоді були поля, і там росла золотава спіла пшениця, від чого й сама гора здавалася золотою, як купол храму. Тому ми із друзями тих років назвали її «Гора-Купол».

Гору було добре видне з багатьох місць – адже на початку 1980-х дерев на пагорбах було зовсім мало, посаджені лісниками сосни ще не вирости, а всі поля оралися. Здавалося, що Гора-Купол перебуває в самому центрі світу таємничих гір. Від неї починалися всі долини – і паралельний Дніпру яр Здихальня біля Монастирка, і сусідній Темний яр із бурхливим потоком, і зарубинецький яр Діхтярка. А з-під півніжжя Гори-Купола текли в різні боки численні джерела.

Яри тоді мали зовсім інший вигляд, ніж зараз. Там не було ніяких заростей та боліт – їх сильно розмивали дощі й весняні талі води. У ярах було багато обривів з різнобарвними пісками й глинами. А дном текли струмки, з яких можна було не тільки напиться води, але й знайти в руслі різні скам'янілості – белемніти («чортові пальці», як їх іноді називають) і давні спіральні раковини. Найбільший потічок був тоді у трахтемирівському Темному ярі. Він починався від джерела, що витікало із крутого схилу в урочище Орлове (недалеко від дороги з Лукавиці на Великий Букрин) і доходив до мосту в Трахтемирові. Там він з'єднувався з меншим струмком з Довгого яру, який біля букринських полів. Недалеко від цього бурхливого потоку стояла хата баби Ольги, в якій я часто бував, і вона набирала там воду. В 2000-і роки це джерело «закрилося» (як кажуть у народі), і потік пересох. А діяльність лісників, які бульдозером насилали вали у верхів'ях ярів, дала свій результат – яри перестали розмиватися. Їхні схили почали заростати, а джерела – замулюватися, інакше кажучи – заболочуватися. Тому вони й «позакривалися», і на місці чистих струмків з'явилися болота, через які тепер важко пройти.

А Гору-Купол я знайшов восени того далекого 1982 року – року закоханості в Трахтемирів. Гора запам'яталася мені безкрайними обр'ями, що відкривалися з її вершини. Ще в ті часи, коли мандрі в цих краях тільки починалися, мене не раз відвідувало почуття, що десь тут є невидимі відкриті двері, що

ведуть в чарівний світ, а точніше сказати – у чарівний вимір звичайного світу. Адже світ насправді один, той що навколо всіх нас, тільки бачимо ми його по-різному (тому що всі ми різні), і відносини з ним бувають різними.

Спершу я думав, що ця невидима брама прихована в якомусь особливому місці. А потім зрозумів, що вона в цих горах всюди – скрізь, де ти зможеш її побачити. Саме тому, що в цих горах є такі двері, ці місця сприймалися, як пронизані силою – особливою енергією, що тече з відкритої брами. Про цю силу немає сенсу щось говорити. Якщо її відчуваєш, тоді необхідність щось пояснювати відпадає. А якщо не відчуваєш, тоді будь-які слова залишаться незрозумілими.

То була епоха трахтемирівського аскетизму, коли всі інтереси були зосереджені на одному – пошуку того, що я називав «вітер сили». Символом цього аскетизму стала для мене Зарубина гора з її яскравим світлом «великого полудня» над різнокольоровими пісками на схилах. Прості, чисті та ясні першооснови трахтемирівського аскетизму визначили все моє подальше життя. А трахтемирівські пагорби я назвав для себе Сонячними горами.

Але моя доля – йти однієї ногою шляхом Сонця, а іншою шляхом Місяця. Тому моя лінія життя пролягає між двох різних світів – між Сонячними й Місячними горами. У чомусь ці світи схожі – напевно, у тому, що вони не належать людському буттю з його вічною суетою. А в іншому вони різні.

І коли прийшов час, мене захопили інші дороги в буцацьких Місячних горах, і я довго не був на Горі-Купол. Інші місця покликали мене, інші енергії, події та справи. То був інший світ – під знаком Місяця. Там я провів довгі роки, насичені пошуками позамежного, творчістю, спілкуванням з людьми та й просто життям.

А потім циферблат світобудови знову повернувся навколо своєї осі, і потекли в іншу сторону небесні ріки. І тоді чисті і ясні першооснови трахтемирівського аскетизму покликали мене назад у північні гори, що чекали мене під знаком Сонця. На той час я вже прожив основну частину свого життя, тому багато чого стало не потрібним. Вільний від усього зайвого, я знову прийшов до вершин Сонячних гір, порослих вільними травами й відкритих небу.

Для мене вже не існувало ні шляху Сонця, ні шляху Місяця – вони злилися воедино. Тому не було потреби називати ці гори

Сонячними, і я став називати їх Небесними горами. «Небесними» – тому що на них, відкритих усім вітрам, близькість до небес відчувалася як ніде в іншому місці. А далекі обрії, що оточували мене з усіх боків, робили синій небосхил схожим на повну до країв чашу.

Так вітри містичної осені 2017 року привели мене на вершину Гори-Купола. Поля, що давно не оралися, і на яких в 1982 році була золотава пшениця, заросли багаторічними травами й молодими деревами. Здавалося, що з тих років людей тут взагалі не було, у всякому разі я не бачив ніякого сміття. І це радувало. А безкрайність обріїв знову вражала уяву.

Сидячи в траві, я споглядав далі, і душа моя летіла до них як вільний птах. Скільки було до тих обріїв? Десять чи двадцять кілометрів? Ні, набагато більше – кілометрів сорок або п'ятдесят. А це далеко. За день не дійдеш, навіть коли ти молодий і сильний.

На самому обрії за Дніпром вгадувалися будинки якихось сіл або містечок, але я їх не розглядав. Навіщо мені вони з їхньою вічною суєтою? Адже навколо мене був чистий небесний світ. А хмари, білі й сірі, пливли разом з вітром від одного обрію до іншого – без початку й без кінця.

Мій погляд зупинився на темній точці в хмарах. Це був якийсь великий птах – мабуть, вільний яструб. А може навіть орел. Птах кружляв колами, набираючи висоту, усе далі поринаючи в небесний світ. І моя душа разом з нею теж занурювалася все далі й далі в небесний світ.

Позаду залишилися прожиті роки та безліч пройдених шляхів, пропущених через себе ідей, вчень і захоплень. Та й сама цивілізація з її культурою, яка вже стала непотрібною.

А попереду було тільки небо, сонце, вітер і далекі обрії.

І гора, схожа на небесну браму.

Цінуй свій шлях

Коли я ранком виходжу на дорогу недалеко від мого дому, переді мною – Кам'яна гора та інші порослі лісом вершини, які кільцем замикають нашу долину. А над горами й лісами синє небо з білим візерунком осінніх пір'ястих хмар – цих небесних шляхів, які вічно ведуть кудись у незбагненне.

Це не просто вкрита пилом ґрунтова дорога на краю одного з сіл милої моєму серцю Придніпровської України – це той старовинний шлях, яким ми раніше багато разів ходили з рюкзаками. Цим шляхом я колись уперше прийшов у цей чарівний світ, що став для мене рідним – було це в далекому 1980-м році. Пам'ятаю, як перед магазином – зараз він давно вже покинутий, – сиділи діди, яких вже немає. А я піднімався дорогою через незнайоме, у перший раз побачене село, і запитав у них, як воно називається. Скільки років проминуло...

Тепер цією дорогою ходять інші мандрівники. А мені вона нагадує про час метафізичної юності. Час, коли я почув з небес голос позамежного – голос Душі Світу. Час, коли вітер сили, вітер наміру ввійшов у мене, і я став таким, яким ніколи до того не був. У ту далеку пору ці слова – Душа Світу, вітер наміру, голос позамежного – наповнилися для мене живим значенням і змістом, подарувавши напрям усього наступного життя. Тому на цій дорозі я знову відчуваю себе зачарованим мандрівником. Адже я людина польових доріг, «людина шляху». І це моя доля. А все інше – другорядне.

«Цінуй свій життєвий шлях» – каже мені ця дорога.

«Адже це краще, що в тебе є. І найважливіше».

На високій горі

Коли я приїжджаю в місто після довгого занурення в світ Небесних гір, хочеться доторкнутися до іншого світу – людського. Його легко відчутти в старій частині міста – особливо в час золотої осені, коли жовті гілки дерев освітлені сонцем на тлі синього київського неба.

У такий день можна вийти з метро біля Золотих Воріт, з'їсти теплу свіжу булочку з корицею на вулиці Ярославів Вал, прогулятися вулицею Липинського до ресторану Tin Tin... Там, у симпатичному маленькому сквері, де стоїть пам'ятник письменнику Гончару, мені подобається сидіти на лавочці, слухаючи голоси людей і звуки проїжджаючих машини. У парку тихо й чисто, а в жаркі дні тут завжди є тінь від великих дерев.

А потім піти далі, вулицями й провулками мого міста, повз посольства, кав'ярні й художні галереї до Софійського собору й вулиці Десятинної – на високу гору над Дніпром, де пам'ятник князю Володимирі. У цьому тихому парку, де не продають пиво й не грає голосна музика, зараз в нашому місті найкраще думати і мріяти.

Безкрайні далі, ріка, що тече під самою горою, пляжі на іншому березі... Коли я дивлюся на обрії, на знайомі обриси будинків на Русанівці або в Дарниці, мені згадується все життя, прожите в цьому місті. Згадується легко і без смутку. Більше з радістю – як яскравий калейдоскоп подій. Або як звуки добре знайомої мелодії. Ностальгія про минуле? Ні, адже минулого вже немає – воно залишилося позаду. Минуле – як непотрібні папери, які можна кинути в палаючу піч. Є тільки сьогодні. А спогади – це лише ненав'язливий візерунок на тлі сьогодні.

Добре мені живеться й мріється в цьому місті – в давні роки молодості, та й зараз теж. Місті, де вічність доторкається до земного буття, і де небесне світло так щедро ллється на землю. Коли стоїш на цій горі над рікою, легко повірити, що місто переді мною, – це справді Місто Вічності. Місто, де живе творчість. І де цінують неповторність індивідуального буття кожної людини.

Втім, чи правда це? Але яка різниця... Хотілося, щоб це було так. Зрештою, це просто такий настрій. Або мрії. На високій старокиївській горі над Дніпром.

Oceanica

Одного разу в осінню ніч хмари розійшлися, небо очистилося і вийшли яскраві зірки, що висіли гронами на голих гілках дерев. Місяць ще не зійшов, і ніщо не заважало споглядати вічний візерунок сузір'їв.

Багаття догоріло, дрова перетворилися на червоні жарини, що мерехтіли і переливалися вогненними відблисками. Десь далеко кричали якісь звірі в ярах, перегукувалися нічні птахи, шелестіли залишки листя на високій тополі, а над обрієм то з'являвся, то зникав промінь від фар машини невідомих мисливців, що шукали свою здобич у полях.

Це була ще одна мить вічності – хотілося, щоб ця мить тривала нескінченно. Мить, коли час зупиняється, і залишається тільки нескінченний Всесвіт у його незбагненній єдності всього з усім.

У небесах іноді пролітали яскраві падаючі зірки, залишаючи свій згасаючий срібlistий слід. А потім з'явився літак, що летів над нашою хатою на великій висоті – уздовж Чумацького Шляху. Хто знає, звідки й куди він летів. Може, з Гельсінкі кудись у Дубай. Або Абу-Дабі.

Мені було однаково, звідки й куди летить уздовж Чумацького Шляху ця миготлива точка в небесах. У моїй уяві літак летів у далекі країни, і цього було достатньо. Туди, де сонце екватора, блакитний океан і піна-колада.

І на мить – чи то на крилах спогадів, чи то на вітрах уяви – моя душа полетіла разом з тим літаком туди, де вітер розгойдує листя пальм, де глибока тінь під високим старим деревом манго й тонкі голки на гілках казуарин... Де в жаркому повітрі пахне тропіками, і на білий пісок накочуються широкі хвилі теплого океану.

Так хотілося б послати все подаль, увійти б у ці безмежні води, у цей безкрайній блакитний простір, пронизаний сонячним світлом, і поплисти кудись далеко – куди очі дивляться.

Що тут ще сказати...

Oceanica...

Дім Вітру

Недалеко від моєї хати є руїни ферми, побудованої в середині минулого століття. Багато років тому, коли ферма вже була закинута, там з'явився мандрівник і поселився в маленькій кімнаті з піччю, де раніше жив сторож. Шукач невлучимої справжності світу – зачарований мандрівник на дорогах реальності.

Він був молодий, як і я, коли вперше потрапив у ці краї. І в нього було достатнє сил (і найголовнішої сили – наміру), щоб вести такий спосіб життя, як він хотів. Попереду в нього було ще багато часу, тому зима, проведена на пустій фермі у далекому селі серед лісів і гір була лише екзотичною пригодою – однією з багатьох можливих. Він знав, що доля поведе його далі своїми шляхами, і може скоро він замість цього села на березі Дніпра опиниться десь на іншому кінці світу...

У тій маленькій аскетичній кімнаті, схожій на келію ченця, мандрівник провів зиму, слухаючи голос вітру. Носив воду зі струмка у яру, що не замерзав, збирав дрова й топив складену з каменів піч. Удень яскраве сонце світило за маленьким вікном з мутним від часу склом, а зимовими ночами – великі зірки. Хто знає, що розповів йому вітер за ці місяці...

Потім зима закінчилася, розтанули сніги, потекли з гір струмки й настала весна. Іноді ранками за вікном, де вдалині була видна ріка й синіюча смужка невідомих гір на іншому березі, на самому обрії блищав дах якогось будинку. Мрія надавали йому таємничість і легендарність, начебто це був не просто будинок, де жили звичайні люди, а загадковий Дім Вітру на чарівній горі, і в ньому відбувалося дещо неймовірне, і воно владно притягувало до себе.

А над лісами й горами високо в небі тягнувся білий слід літака, і цей слід кликав мандрівника йти далі. Може на дороги Південної Америки, може Азії... а може – до Дому Вітру.

А коли почулися голоси перших зграй перелітних птахів, мандрівник, дивлячись на слід літака й на блискучий дах невідомого будинку на обрії зрозумів, що настав час збиратися. Склавши свої нечисленні речі в рюкзак, він попрощався зі своєю келією, із вороном, який часто кружляв тут у небі, а ще з обрисами обрії. Він хотів залишити в пам'яті картину, тому що знав – сюди він уже ніколи не повернеться. Адже ніхто не знав, куди занесе його потік життя.

Рано вранці, коли сонце вставало за Дніпром, він пішов через ліси і поля в сусіднє село, звідки ходив автобус у місто. Більше шукача незбагненого тут ніхто ніколи не бачив. Скоро пам'ять про нього стерлася в місцевих мешканців, зайнятих своїми звичайними сільськими турботами. А покинута ферма згодом розвалилася, і залишився тільки пагорб із каменів і цегли, який заріс кущами бузини. Над ним так само кружляв великий ворон. Може, він ще пам'ятав про мандрівника. А може навіть і він вже забув.

Внутрішній місяць

В одну з холодних вітряних осінніх ночей я сидів біля вогнища і слухав пісню Стінга «Sister Moon». У вогні догоряли чергові уламки якихось дощок з розвалені ферми. Мені подобається, коли в багатті горять усякі старі дошки – залишки давно минулого. Так само, як вони згоряють і розсипаються червоними вуглинами, згоряють і перетворюються на дим залишки минулого.

Не в тому сенсі, що в мене в минулому є щось неприємне, що я прагну стерти зі своєї пам'яті. Просто минулого нагромадилося вже надто багато. Воно як вантаж непотрібних речей у рюкзаку – заважає йти далі.

З вогнища злітали в небо іскри, а над головою сяяв яскравий холодний місяць. Навколо вітер шумів у голих гілках опалих дерев, і рвані хмари летіли в небі, часом приховуючи місяць.

О, Sister Moon... Дивлячись на срібliste світло, що ллється з неба, я думав про інший місяць – внутрішній. Небесний місяць не змінюється від того, що робиться на землі – дощ, буря або сніг, – і продовжує сяяти за хмарами, навіть якщо ми його не бачимо. Так і Внутрішній Місяць – цей внутрішній центр, вічне джерело світла свідомості – не залежить ні від яких життєвих бур.

Іноді внутрішній центр свідомості порівнюють із полум'ям свічі, нерухомим у безвітряному місці. Але повністю безвітряне місце важке знайти, а полум'я свічі легко можна похитнути власним подихом, а то й повністю задуті. Найменший порив життєвих вітрів – і все, не горить більше твоя свіча.

А місяць – інша справа. Його світло не загасити нічим, ніяким вітрами й хмарами. Навіть відбиття місяця у воді досконаліше за полум'я свічі. Підніметься вітер, вода покриється хвилями, і відбиття місяця стане роздробленим на тисячі уламків. Але потім вітер стихне, вода заспокоїться і в ній знову буде сяяти відбиття місяця.

Так і всередині нас. Пронесуться вітри різної суєти буття й піднімають хвилі в прозорому озері свідомості. Але будь-які вітри неминуче колись стихають. І тоді знову світить із глибини Внутрішній Місяць.

Незмінний і нерухомий, вічний Внутрішній Місяць.

Magnet
(2021—22)

Безмежна і безкрая

В одному далекому селі, де закінчується асфальт, а разом з ним і людський світ, мені подобається стара ґрунтова дорога, що піднімається на гору в поля. Коли проходиш повз хати, а потім – ліси й переліски, починається велике поле. З нього відкривається вид на нескінченну даль. Ліворуч Дніпро, навколо гори, долини і яри – безлюдний світ абсолютної свободи, яка безмежна й безкрая.

А на півдні, на самому обрії синіють смужкою зовсім далекі гори – ті самі п'ять гір, де перебуває епіцентр усього, невидима вісь, навколо якої обертається цей чарівний світ безмежної свободи.

Коли я був ще молодий, і мої мандри тільки починалися, я піднімався від кінцевої зупинки автобуса цією дорогою, і дійшовши до поля, відпочивав на його краї, дивлячись на далекі п'ять гір. Вони так кликали до себе й вабили, притягували як магніт – обіцянкою якогось чуда, обіцянкою неймовірного й казкового життя вільного мандрівника, захопленого чарівністю світу – мандрівника на дорогах реальності.

Від того поля можна було піти куди завгодно. Ліворуч дорога повертала на Трахтемирів або Лукавицю. Праворуч – на Григорівку або далі на Бучак. Усе це було тоді таким новим, невідомим, і сп'яняло своєю загадковістю. І я, довірившись світу, йшов цими дорогами, де кликала мене за собою свобода – безмежна і безкрая.

З тих часів минуло сорок років. Де я тільки не бував за цей час і що тільки не бачив. Багато було пройдено доріг, ліній життя й долі. Але чарівна країна гір і лісів залишилася для мене так само вічно незайманою й непізнаною – вічно юною, як нев'януча квітка.

І коли зараз, спираючись на відполіровану руками палицю, я виходу на це поле, де відкривається переді мною вид на далекі освітлені сонцем гори, я знову відчуваю себе молодим і повним сил. Зачарованим мандрівником, що вічно йде дорогами реальності за обрій – у блакитну даль.

Десять там, на обрії, де видно п'ять примарних гір, чекає мене вона. Чарівна країна, що залишається вічною загадкою.

Безмежна і безкрая.

Циклон

Коли я ранком вийшов на поріг своєї хати серед гір і лісів, то зрозумів, що скоро почнеться дощ – його приніс сильний нічний вітер. Далеко за Дніпром на південному сході над обрієм ще був помітний край сонця, що вставало над обрієм, але все інше небо вже затягли хмари. І справді, поки я затопив піч, почали падати перші краплі дощу, який швидко посилювався.

Коли приходить циклон з дощем, що може бути краще, ніж вилізти по драбині на горище, де пахуче сіно, і лежати там у півмороку, слухаючи шум дощу по даху й звук вітру. Поклавши ще дров у піч, я так і зробив. Під дверима саме стояла кішка, що просилася в хату, і разом з нею ми полізли наверх старою дерев'яною драбиною, відполірованої за роки руками, яка дісталася мені від покійного діда Василя. Там я ліг зручніше на сіні, а кішка лягла в мене під боком і замурчала. Накрившись спальним мішком, я поринув у монотонний звук крапель дощу по шиферу.

«Протягом стількох століть, скількох життів ми прагнули до цього й мріяли про це» – знову й знову згадувалися мені вічні слова давнього мудреця, – «а воно було, виявляється, зовсім поруч – у шумі дощу по даху...»

Так під цей шум дощу я непомітно заснув.

І сила циклону понесла мене за собою.

El Luna

Коли настала ще одна осінь, вечорами я став запалювати свічу й довгу дивитися на вогонь. Дуже багато чого в житті стало вже непотрібним і нецікавим, а от вогонь свічі, що беззвучно горить у тиші, і високий холодний місяць за вікном – це важливо.

А ще осінні зірки...

Коли я дивлюся на вогонь свічі, моя мрія, цей птах душі (а може й не птах, а райдужний метелик) летить кудись далеко... Летить у давно минуле, у те безповоротне минуле, яке ще більш далеке, ніж самі далекі місця на землі.

І тоді птах душі летить на один пляж посередині величезної дуги гір, що тягнеться від обрію до обрію. Колись я так любив цей пляж під Шопиною горою, якого вже немає. Любив вийти на нього рано вранці, коли яскраве світло сяє з небес над зеленими горами. А ще ввечері, коли в прохолодній тіні під деревами тут можна було відпочити від жаркого літнього дня.

Із цього пляжу видно весь мій життєвий світ, де я мандрував від одного обрію до іншого. Лежачи на піску можна було подовгу згадувати пройдені дороги, прожиті лінії долі, і минулий час.

Вдень над пляжем світило сонце, уночі місяць і зірки. Здавалося, що тут зібране все краще, як у повній до країв чаші – на цьому безлюдному й дикому великому пляжі під Шопиною горою.

Немає більше цього пляжу, заріс він деревами й кущами. Як немає й багатьох інших місць із моєї молодості. Залишаються тільки спогади про прожите життя. І палаюча свіча.

І високий осінній місяць за вікном – El Luna.

Він точно залишиться, коли догорить свіча.

І згаснуть спогади...

One life, live it

Недалеко від будинку, де знаходиться моя міська квартира, кілька днів стояв восьмимісний Land Rover Defender – нова версія тієї легендарної машини, яку раніше часто показували у фільмах про подорожі в Африці (я й сам колись декілька разів їздив на ній у Таїланді по горах).

На борті досить нового виду машини, яку мабуть випустили декілька років тому, я помітив напис «One life, live it». «У тебе одне життя, проживи його правильно» – приблизно так я переклав для себе цей лаконічний девіз компанії Land Rover. Гарні слова.

Потім машина кудись поїхала і більше я її не бачив. А згадував слова знову й знову, думаючи про власне життя.

Чи жив я правильно, як хотів?

Так, тут нічого не скажеш. Може не так яскраво й масштабно, як герої фільмів про подорожі, але по суті не гірше. І, головне, по-своєму – як хотів. Жив на дорогах, як вільний мандрівник. І як шукач позамежного, шукач безцінних і рідкісних хвилин повноти буття, коли небесна вічність торкається земного світу.

Безіменна висота

Коли мене не буде на світі, я стану точкою на топографічній карті – безіменною висотою. «Невже ви дядьку вже померати зібралися?» – запитаєте ви. Збираюся чи не збираюся – то діло таке, ніхто не знає коли і як закінчиться життя. Тому пишу те, що хочеться написати.

Отже, коли мене не буде, я стану точкою на карті. Не самою вершиною – хто я такий, щоб претендувати стати вершиною тисячолітньої гори? – а лише точкою на карті. Я добре знаю цю зарослу акаціями кам'яну висоту – через неї проходить стара дорога. Сьогодні по ній мало їздять, хіба що іноді мисливці. А раніше я часто ходив по ній у ті далекі роки, коли був молодий, і мої подорожі в цьому чарівному й повному чудес світі тільки починалися.

Там є місце недалеко від великих кам'яних брил, з якого видно через дерева Дніпро й жовту смужку пісків на тому березі. От сюди після смерті й полетить моя душа у свою останню подорож – до клену на краю дороги на високій горі, де я часто відпочивав під час своїх походів. А потім вона полетить далі, на ті дніпровські піски, де сама свобода – безмежна й безкрая, – буде танцювати із мною свій останній танець, що увібрав у себе всі спогади про прожите життя вільного мандрівника.

Після цього душа остаточно розчиниться в небесній вічності, не залишаючи ніякого сліду.

Чорна ластівка

Це було давно, у середині 1980-х. Я тоді жив у Григорівці, селі на берегах Дніпра, і працював там на пристані. Одного разу на дорогах мандрів я познайомився з геологом, якого звали Іван. За зовнішнім виглядом він був старший за мене років на десять. Потім ми декілька разів зустрічалися в різних далеких урочищах, де я людей взагалі ніколи не бачив. Між нами виникла якась симпатія. Дружбою це не назвеш – адже дружба передбачає складні, багатогранні відносини. А це була саме симпатія, відчуття споріднення душ. Я відчував себе вільним мандрівником на дорогах реальності. Івану теж явно подобалися подорожі горами та ярами на самоті. Декілька разів він ночував на пристані під час мого чергування, і в нас був час на тривалі розмови. Потім ми з ним разом ходили в далекі походи – у бучацькі гори й ще кудись у яри біля Малого Букрина.

Одного разу теплою серпневою ніччю ми заночували на піщаній вершині високої гори над Григорівкою. У ті далекі роки сосни, посаджені лісниками в 1970-і, ще були зовсім низькі, тому нічого не закривало безкрайні обрії, що розкинулися перед нами. Удалині мерехтіли вогнями Канів. Світилася якась лампочка в Бучаку, напевно, на пристані в дядько Петра, і зовсім далекі вогники виднілися в селах на лівому березі.

Ми зробили невелике багаття між каменів і заварили в казанку чай. До нього був хліб і печиво зі старого григорівського магазину. Що ще треба, коли ти молодий, а душа зачарована красою світу, який розкривається щодня нескінченністю далеких обріїв, високих небес, та ще не пройдених доріг... Та й безмежністю самого життя, ще непрожитого і від того загадкового й манливого.

Випивши міцного чаю, що підняв і без того гарний настрій, ми довго й довірливо розмовляли – в основному про подорожі дорогами придніпровських гір. Іван розповідав про свою студентську молодість в Канівському заповіднику, де він уперше доторкнувся до таємничого світу гір і ярів, який з того часу привабив його на довгі роки.

Ще розповідав про свою подругу тих років, яку він називав Чорною Ластівкою. Історія про дівчину з таким іменем є в спогадах Олександра Вертинського, які вони читали вдвох тоді. Тому він і темноволосу Вероніку назвав «чорною ластівкою» – їй це сподобалося. Вони разом ходили канівськими горами і ще

десь дорогам того літа, що залишилося в давно минулому. А коли студентська практика закінчилася, вони не повернулися в місто, а вирушили з наметом у Трахтемирів, недавно виселений і безлюдний. Там на березі біля гори Довгий Шпиль вони провели майже місяць. Я знав це місце й не раз бував там, ходили ми туди також з Іваном – багато білого піску, що обсипався із крутого обриву, маленьке джерельце в гирлі яру і глибока чиста ріка.

Я не питав, чи залишилися вони потім разом, і якою була доля Чорної Ластівки – може вона стала його дружиною. А може й ні. Мій співрозмовник цього не розповідав, а я не став проявляти настирливість.

Наше вогнище на горі догоріло, мерехтіли в ньому згасаючі червоні жаринки, а над головою світили незліченні зірки – такі яскраві, якими вони бувають тільки в серпні. Або взимку. Життя в ту мить здавалося мені нескінченної дорогою, де все злилося воєдино – і я сам, і ця гора над Дніпром, і далекий Канівський заповідник, і геолог Іван, і Чорна Ластівка...

Та наша нічна розмова біля вогнища на горі була такою душевною, начебто ми знали один одного вже багато років і пройшли разом багато доріг. Я тоді зовсім не думав про те, чи зустріну ще колись Івана, чи станемо ми друзями, чи може доля розведе нас у різні сторони – у той вечір це не мало значення. Однак більше я Івана не бачив. Мобільних телефонів, електронної пошти й тим більше соціальних мереж тоді ще не було, і ми просто розсталися наступного дня біля пристані зі словами «До зустрічі». Він поїхав у місто, а я пішов у Бучак на Бабину гору. Потім літо закінчилося, а в наступному році я вже не працював у Григорівці – життя повело мене в іншу сторону. Може Іван і приїжджав на ту пристань, але я про це нічого не знав.

На дорогах мандрів я його теж не зустрічав.

Magnet

Одного разу пізнім холодним вечором я опинився в містечку Українка на набережній. Мені подобається там одне місце біля невеликого ресторанчика під соснами – звідти добре видно широку ріку й далекі гори. Вийшовши з машини, я спустився сходами ближче до води. Світив яскравий місяць, і він залишав срібlistу доріжку на воді. Удалині в місячному світлі були добре видні гори за селом Трипілля. Красива мить...

Десь там, за трипільським мисом, залишилися Ржищев, Букрин, Григорівка, Бучак і Канів – місця, які все життя тягнули мене до себе як таємничий магніт, схований у далеких горах.

Давно, ще в юності, до того, як вперше я потрапив туди й став шукачем вітру сили й невловимої справжності світу, у місті Києві я відчув незбагнений заклик. Він приходив з південного сходу. Начебто там над обрієм у небі було щось невидиме, як світло далекої зірки. І воно обіцяло мені фантастичну й неймовірну долю. І коли в ті далекі роки я йшов по одній з безлюдних вулиць на краю міста, тримаючи за руку свою подругу, здавалося, що ми з нею готові йти за цим закличком на самий край землі – на південний схід.

Тоді я ще не розумів, що значить цей заклик, і пов'язував південний схід з улюбленим Дніпром – адже ріка теж тече приблизно в тому напрямку. Набагато пізніше я здогадався взяти лінійку, покласти на карту й подивитися, куди мене вели всі вулиці міста й дороги життя. Виявилося, що вели вони не просто на південний схід, а саме туди – до чарівних гір.

І зараз я пишу ці рядки у своїй кімнаті в Києві, вікна якої виходять, звичайно ж, на південний схід. За вікном ріка, за нею далеке місто, вулиці на лівому березі Дніпра, з якими в мене так багато пов'язано... А ще далі небо, безкрайне небо над обрієм, і воно так само кличе кудись на край землі, як і багато років тому.

Там мої гори, дороги мандрів, ліси й поля. Там той таємничий магніт, що створює для мене новий сенс життя. Я так і не знаю, як він це робить, і що він являє собою, цей магніт. Та це вже й не важливо. Важливо, що він є, що можна віддатися поклику і наблизитися до нього, щоб перебувати в потоці.

Який тече із чогось незбагненого для людського розуму.

Ефемериди

У мене є стара, сильно потерта книга «Дари лісів України» 1975 року видання з печаткою «Бібліотека села Пшеничники Канівського району». Цю книгу я знайшов у хаті в Трахтемирові на початку 1980-х, і з того часу вона багато років супроводжує мене. Давно немає тієї хати, і мої трахтемирівські стежки вже давно не мої, а книга залишилася. Це єдиний матеріальний предмет, що нагадує про той період життя. Адже з того часу минуло 40 років – чимало...

Іноді, лежачи на біля теплої печі, я запальною свічу й розкриваю книгу навмання, щоб прочитати декілька сторінок – неважливо, про що саме, для настрою. А запах старих пожовтілих сторінок – запах давно минулих років, запах прожитого життя – тільки посилює цей настрій. Сьогодні я розкрив книгу на сторінці, де написано про кизил. І читав про те, як весною, незабаром після того, як розтануть сніги і пригріє сонце, кизил розцвітає дрібними жовтими квітами, на які так охоче летять бджоли. У цей холодний лютневий вечір, коли все навколо ще завалене глибоким снігом, я уявив, як весною розквітне мій кизил – от він, за рогом хати, спить глибоким сном недалеко від вуликів...

А в хаті тепло, гуде вогонь у складеній з каменів печі, перетворюючи сухі акацієві дрова в сірий попіл, який я весною висиплю під кизил. І горить моя свіча, негасима, як «юності божественне кострище» у серці. Скоро, уже зовсім скоро прийде справжня весна, на Явдоху полетять над нашою калиною Україною перелітні птахи – дикі гуси, і в сонячний день (може, це буде на Олексу Теплого) розцвіте кизил за хатою...

І тоді в лісах, пронизаних яскравим сонячним світлом, розпусяться перші весняні квіти – вони самі ранні, і тому такі дорогі. Спершу білі підсніжники, потім сині проліски, а за ними фіолетова медунка... Ефемериди – так вони названі в моїй старій книзі про «дари лісів».

У такий день я із самого ранку складу рюкзак і піду далеко, у самі глухі яри і гори, де поки ще немає слідів людей і не їздять машини мисливців. Там, біля гори Одинокого Вовка, є улюблений дуб, великий і старий. Я сяду під ним на сухе листи, і буду грітися на сонці, вдихаючи запахи весни.

І перших квітів – ефемерид.

Щастя

Сьогодні мені захотілося написати щось про щастя.

Я завжди спершу пишу в записній книжці – звичка за роки мандрів, та й легше мені увійти в потрібний настрій, ніж перед комп'ютером. Коли я розкриваю записну книжку, то ще не знаю, що саме буду писати. Але знаю, що коли на папері з'являться перші слова, у душі (чи може в серці) відкриється ніби вікно. І через нього в мене проникне чарівний невидимий вітер – вітер нескінченності. Який створює нові слова й символи.

Коли мене наповнює цей вітер і надуває вітрила душі, це і є щастя. І тоді мені більше нічого від життя не потрібно – ні багатства, ні слави, ні всього іншого, за чим так женуться люди.

Таке воно, моє щастя – коли перебуваєш на грані чогось великого й неосяжного, і стає можливим усе неймовірне. Тоді відкриваються в душі двері, а за ними – освітлена яскравим сонцем дорога, що не має ні початку, ні кінця.

І летить над нею вітер нескінченності, який веде за собою – на край землі.

Зимовій зорі

На початку березня 2021 року, коли за календарем вже має починатися весна, в наших горах ніяк не закінчувалася сніжна зима. А безкрайні сніги так само вкривали поля, гори й ліси.

В одну з ясних холодних ночей я дивився на яскраву зимову зорю. Це був Сиріус, найпомітніша зоря зимового неба. А правіше й вище сяяли три зірки небесного мандрівника Оріона, мого заступника й володаря всіх зимових доріг мого життя. Зимова зоря мерехтіла й переливалася в прозорому небі всіма кольорами райдуги. І пролетіло за мить безліч спогадів про всі пройдені зимові дороги.

Багато чого на них було в різні роки, і радісного, і важкого. Блищав на сонці алмазними іскрами сніг, і кликав далекий зимовий обрій. Але і по коліно в снігу доводилося йти багато годин, і машину якось понесло прямо в дерево на дорозі між Бучаком і Студенцем (якимсь дивом вона зупинилася біля самого стовбура).

Але найбільше мені запам'яталися зоряні зимові ночі в Трахтемирові на початку 1980-х. Напевно тому, що я, міський хлопець, в місті зірок по справжньому ніколи не бачив. У ті роки букринський автобус відправлявся о 5-50 ранку, я виходив із Трахтемирова вночі, і весь нескінченний космос був розкритий переді мною. Особливо на тих горах, де дорога починала спускатися у Великий Букрин.

Ще запам'яталося, як у другій половині 1980-х я ночував декілька разів у морозному лютому (а в ті роки мінус 25 було звичайною справою) у канівському готелі «Дніпро», недалеко від лікарні. Готель був дуже скромний, бруднуватий і зовсім вже провінційний. Мені потрібно було рано вставати, щоб встигнути на автобус до Григорівки о 5-30. І коли я прокинувся, за вікном, поверненим убік Канівського заповідника й улюбленої Мар'їної гори, світили неймовірно яскраві від морозу зірки. І крокував через усе небо Оріон – вів мене за собою в прийдешнє літо.

А ще згадалися слова Максима Рильського, написані багато років тому: «Не плач, не плач за юністю своєю, минає все, і празима біда там де палала бура молода на шибі мертву висріблить лілею»...

Таємний сокровенний рай
(2021—24)

Тасмний сокровенний рай

Ось і настала, нарешті, справжня весна, яку теплі вітри принесли в наші гори і ліси. Сільські дороги висохли, а плями снігу лишалися лише місцями за хатою. Потік сік із кленів, а в лісі кожен день розцвітали нові білі підсніжники і сині, як небо, проліски.

На Олексу Теплого в полях заспівала вівсянка, і над Кам'яною горою летіли своїми одвічними небесними шляхами перелітні птахи – дикі гуси. І тоді весна знову покликала душу в нескінчену дорогу – стежками землі та життєвими шляхами долі.

Ясним вечором на Олексу я ще раз побачив три зорі Оріона – вони стояли зовсім низько над деревами, і скоро настане такий час, коли це зимове сузір'я на півроку зникне з неба.

Довгою холодною зимою, яка пройшла під цими трьома зірками, переді мною вже в котрий раз за життя відкрилися чарівні двері – в тасмний сокровенний рай. Коли зайдуть за обрій три зорі, ці двері можуть закритися – адже вони не бувають розкриті постійно.

Я й досі не знаю де він, цей сокровенний рай. Якщо в серці, то чому я не завжди в ньому? Якщо в небі над горами, то чому ці двері не відкриті постійно?

Знаю лише одне: мені хотілося б знову повернутися у ці чарівні двері, щоб ввійти в них. В тасмний сокровенний рай.

Задніпровський обрій

Коли весною я вранці виходжу з хати, то бачу через сад далекий обрій на тій стороні Дніпра. Там сходить червоне сонце, і смужка води блищить у його променях.

Колись давно на тих дніпрових просторах летіли на хвилях швидкісні білі кораблі на підводних крилах – «ракети» і «метеори». Ними ми з друзями тих років прямували у наш таємний сокровенний рай серед гір і лісів. Прямували на пошуки чогось, що поза межами слів і не має назви, але було добре відомим нам і не потребувало якихось пояснень.

Все це було дуже давно. Зараз пуста ріка блищить на сонці зимою, весною і восени. Літом, коли дерева в саду вкриваються зеленим листям, далекий обрій за рікою вже не видно. Але в холодну пору року цей задніпровський обрій нагадує мені про всі далекі шляхи і кличе в дорогу.

Зимою той обрій видно краще за все, але коли багато снігу, далеко не підеш, і залишається лише мріяти про весну. А весною, коли розтали сніги і підсохли дороги, обрій покликав знову мене у мандри, і захотілося відвідати деякі місця – в одних я бував не раз, інші нові. Якубин яр і урочище Балган, Колесицький шпиль і Васишин яр, Семенівську луку і зовсім далеку Мар'їну гору...

Шелест листя

Швидко минула весна, а за нею ще одне літо з пекучим сонцем, білими хмарами, шаленими грозами і яскравими квітами під вікнами хати.

Потім настала осінь. В цьому році вона була тривалою і сухою, дощі йшли нечасто, а сонця вистачало, так само як і вітру. А ще було багато синього неба із вічно загадковим срібlistим павутинням високих хмар, які нагадують про космос.

Цілими днями я ходив у далеких лісах, горах і долинах, а ввечері повертався додому, розпалював піч і ліз на горище – спочити на сіні.

Швидко темніло, іноді було чути крики нічних птахів або далекий звук літака, який неспішно летів через усе небо, від обрію до обрію. А ще сильні вітри, яких теж було багато в цю осінь, обривали жовте листя з дерев, і воно шелестіло в темряві по шиферному даху.

О, цей нічний шелест листя...

Його можна було слухати без кінця.

У місячному сяйві

В одну з ночей пізньої осені, коли місячне сяйво заливало собою темні гори і голі дерева, було дуже тихо, і можна було навіть почути собак із сусідніх сіл. В такі холодні прозорі ночі думка тече легко і вільно, а нестримна уява поринає в спогади про давно минуле.

І пригадалося мені життя в Григорівці в дерев'яному будиночку на пристані. Тоді, майже сорок років тому, село було зовсім іншим, ніж зараз – колгоспним і тихим. А цивілізація знаходилась від нього зовсім далеко – щоб подзвонити по телефону, потрібно було йти на пошту, яка тоді була навпроти сільради.

Моє життя в цьому селі також було далеким від цивілізації та й від справ сільських мешканців – адже я був вільним мандрівником, зануреним у своє. У фантастичний світ власної мрії та міфу. Цього світу мені було цілком достатньо, щоб відчувати сенс існування і радість від кожного дня.

Вікно моєї кімнати в тому будиночку на баржі виходило на південь, в сторону Бучацьких гір, де тоді відбувалися основні пригоди моїх подорожей. Літом над тими горами світило яскраве сонце у синьому небі, а в осінню пору над ними вставав яскравий білий місяць.

Самотності я не відчував – в мене було чимало друзів, з якими ми мандрували польовими і лісовими дорогами. А час від часу мене провідувала моя подруга з міста і зігрівала холодними осінніми ночами на широкій лежанці із дощок якраз навпроти того вікна. І тоді місячне сяйво освітлювало наші молоді тіла, сплетені в обіймах пристрасті.

В тому місячному сяйві моя кохана, безмежна як Всесвіт, дарувала мені відчуття повноти життя. І наші душі тоді летіли високо в холодне небо, щоб танцювати свій танок ночі над чорними горами. Це було так легко і просто – забувати себе, ставати потоком холодного срібlistого світла і летіти у нескінченність – у місячному сяйві.

Колумбійська кава

Сьогодні зранку над селом опустився туман, і не видимими стали гори, які оточують долину. Перебираючи речі у старому рюкзаку на горищі, я знайшов два симпатичні мішечки від зерен колумбійської кави Supremo. Так і хотілося написати, що вони зберегли ще кавовий запах, але це неправда – мішечки пахли мишами і сіном, в якому лежав рюкзак.

А мрія – легка, як вітер мрія – раптом перенесла мене на дороги Південної Америки. Я побачив, як із цим самим великим рюкзаком їду шляхами Болівії у старому іржавому автобусі серед місцевих мешканців. Побачив так чітко, наче це було лише вчора... А на обрії синіли загадкові гори, назву яких я не знав. З них текли якісь ріки, назви яких я теж не знав.

І знову доля вела мене за собою – за обрій. У незнане...

Коли звучить у серці пісня

На початку січня був тиждень теплої погоди. Сніг весь зійшов, розтанула земля і на польових дорогах почалося непролазне багно. В один із цих днів я вранці вийшов з хати – вітер з північного заходу гнав низькі темні хмари і шумів у гілках дерев.

Увімкнувши на веранді чайник, щоб зробити ранкову каву (на жаль, не колумбійську – канівську) я перебирав на полицях із струганих соснових дощок різні камінчики і палеонтологічні знахідки давніх років. А потім вийшов із кавою і сів на стільці перед верандою, дивлячись на вкриті лісом гори.

І раптом зазвучала у моєму серці пісня, яку я не чув з початку зими. Пісня, слів якої я не знаю. І покликала мене ця пісня в дорогу, щоб знову зануритися у світ ярів, гір і лісів. Я ще не знав, куди я піду – може, у Зінське, може у Вовчі гори. А може на Раків шпиль. Та це й не важливо куди, якщо звучить у серці пісня.

Пісня, слів якої я не знаю.

Якимось чарівним і незбагненим способом ця пісня надає сенс існуванню, сенс всьому в світі. І тоді вже не має значення, дощ, сніг чи багно на дорогах. Адже тоді весь світ стає піснею, а тиха пісня мого серця – то лише мала частка великого хору. І несе вона мене кудись далеко на край землі – ця пісня, слів якої я не знаю.

Мені добре зрозуміло, про що вона, ця пісня – про життя, що не має кінця, і про долю... Але слова цієї пісні залишаються незбагненими. А може, мені і не потрібно їх знати.

Для кого ця пісня? Хто знає...

Може, для мене самого. А може, для всього світу.

Пісня, слів якої я не знаю...

Провісниця весни

Іноді хочеться написати щось не про таємниче і незбагненне, не про вітер сили і не про богиню вічної загадки, обличчя якої не бачив ще ніхто із смертних, а про зовсім просте. Про те, як сонце повертає на літо. Або про маленьку пташку, яка почала співати перед хатою – провісницю весни.

Коли першого лютого настав китайський новий рік Тигра, у мене за вікном почала співати синиця. Перед тим я не чув її голосу – декілька місяців вона мовчала. Невже маленька сільська пташка знає про китайський новий рік? Звісно, це лише жарт – де там той Китай, а де далеке село на Канівщині.

Насправді все дуже просто – сонце піднімається вище, і це відчуває синиця – маленька провісниця весни. І хоча насправді весна ще прийде нескоро, і снігу може намести, і мороз вдарити, але сонце, це вічне небесне божество наших предків, впевнено піднімається все вище і вище. Тому який би не був вночі холод, і як би не мерехтіли холодні зорі, коли сонце встане за Дніпром, на гілці горіха перед вікном почне співати маленька жовта пташка. Її дзвінкий голос чути навіть у хаті за закритими вікнами.

А коли вдень сонце підніметься вище, із шиферного даху почне капати вода – вічне сонце здатне творити чудеса навіть у найхолодніші зимові дні. І тоді його світло проникне в хату, залле собою білі стіни, і старий дубовий стіл, і букети сухих польових квітів у глиняних горщиках.

І настає тоді в душі весна.

Край людського світу

Я стою на самому краю людського світу, і зовсім поруч починається інший світ, до якого люди вже не мають відношення. Не в якомусь містичному сенсі – адже я кажу не про потойбічний світ, а про світ природний. Світ дерев, трав, вітрів і хмар над полями, світ сонця і місяця, звірів і птахів.

А коли стоїш однією ногою на краю людського світу, тоді починаєш цінувати речі прості і правічні. Хтось, може, скаже – ви, дядьку, колись писали про високе, і про душу світу – Weltinnenraum, і про «злоту осінь», і про «містичну весну», а тепер все про пташок і дерева. Скоро про котиків почнете писати... Що тут сказати – про душу світу, містичну весну чи злоту осінь я і зараз можу написати. Але коли йдеш однією ногою по самому краю людського світу, а другою – вже в світі іншому, природному, то дерева і птахи стають важливішими, ніж слова про високе.

Такий він, цей шлях на краю людського світу.

На крилах диму

Вранці я прокидаюся, коли за вікном починає світати. Поки моя подруга ще спить за піччю, я тихо одягаюсь і починаю розпалювати вогонь. Адже комфортну температуру у хаті потрібно постійно підтримувати. Біля топки груби з вечора складені дрова, щоб нагрівалися. Спершу розпалюю вогонь дрібними вербовими трісочками – гарна була колись козяча верба за хатою, цвіла ранньої весною зеленими сережками, на які охоче летіли бджоли. Але посохло те дерево, і перетворилося на дрова.

А коли вогонь розгорається, починаю підкладати важку і тверду акацію. Тепер вже можна вийти з хати і сісти біля веранди з вранішньої кавою, дивлячись на далеку вершину Високої гори, вдихаючи запах зимового вітру і диму.

Це не якийсь чарівний психоделічний дим, а пічний, від сухих акацієвих дров, які й диму майже не дають – тільки запах. Цей запах мене чомусь зачаровує, гіпнотизує і несе за собою кудись далеко за обрій. У нескінчені фантастичні світи мрії, що не мають ані початку, ані кінця. Там перемішані спогади про те що справді було, і фантазії про те, чого не було ніколи...

Так би і полетів на крилах диму за обрій, як вільний птах – кобець, який кожного дня кружляє над хатою.

Душі дерев

Допивши каву, я насипаю пшоно маленьким пташкам і йду провідати дерева в саду. В мене є віра, що кожне з них має свою душу, а їхні гілки, що тягнуться до неба, нагадують мені гілки власної душі, які так само тягнуться до сонця.

Поки я ходжу між деревами, є час подумати, що робити сьогодні. Зимою розваг небагато – або майструвати щось з дерева, або ходити полями і лісами. Столярними роботами можна займатися і коли стемніє – у сараї, де моя майстерня, є світло. Там пахне деревом і стружками, складені всякі дошки з різних порід і різноманітний інструмент. Що саме майструвати – не має значення. То така медитація – стругання і шліфування старої деревини.

А поки світло, треба кудись йти – якщо погода дозволяє. Як мудрий лис кожного дня оббігає свої володіння в ярах – подивитися, де що робиться. І як вільний кобець чи орел облітають гори і поля, де кожен раз щось нове – то хмари летять з другого боку, то світло інше. То якийсь дядько йде зимовими дорогами – сьогодні на північ, завтра на південь.

Хто знає, куди він йде...

Мабуть, на ті вершини, звідки видно далекий обрій.

Палеоботаніка

Подобається мені наука ботаніка. Ще з часів життя у Трахтемирові, коли я почав пізнавати світ лікарських рослин, цікаво стало гортати сторінки всяких книжок на теми ботаніки, а точніше – етноботаніки.

Але ще більше мені подобалась палеоботаніка. Стародавні рослини, які існували мільйони років тому, зачарували мене, коли я став знаходити на схилах берегових гір скам'яніле дерево чи відбитки листя. Такі знахідки траплялися нечасто, але вони були. Разом із словами львівського поета Богдана Антонича «Де ми жили – ростимуть без наймення пальми» все це створило в душі цілий міф про фантастичний і давно минулий світ – праморе Тетіс і континент Пангея...

А в нашій Григорівці 40 років тому у старому цегляному магазині (якого вже немає) продавали солодкі соєві плитки із схематичним зображенням пальми і жаркого тропічного сонця. Шоколад коштував значно дорожче, грошей тоді було зовсім мало, і я пригощав цими плитками одну знайому дівчину.

На початку 1980-х я зробив у бібліотеці Вернадського копію старої книги Криштофовича «Палеоботаніка» і часто гортав її сторінки. А закладкою була обгортка від соєвої плитки «Пальма». Вона і досі лежить у мене в одній давній сильно потертій книзі про лікарські рослини разом з білетом на метеор «Григорівка – Канів».

Одного разу під час чергування на пристані я сидів на лавці у холодку і щось читав про викопні решти магнолій. Недалеко добре знайомі сільські баби продавали на пристані яблука, груші і горіхи. «А що це ти, Сашко, таке читаєш» – спитала мене баба Пріська. «Та от, дивіться, про рослини». Баба подивилася, нічого не зрозуміла і поважно промовчала.

Минуло багато часу з тої легендарної пори. Життя склалося так, що мій шлях простягнувся від Григорівки у всякі далекі краї на різних континентах. Бачив і пальми, і магнолії, і величезні дерева манго – багато чого бачив. Але коли я сьогодні виймаю із старої книги обгортку від плитки «Пальма», один із символів фантастичного світу мрій і особистих міфів, вона для мене дорожча, ніж всі фото з тропічних островів.

Це вже буде не з нами

Мені подобається одне місце на краю великого поля, де починається крутий спуск у лісову долину. Весною через ліс добре видно Дніпро і навіть піщані береги на тій стороні.

Може, хтось молодий буде літом бігати по тих пісках назустріч вітру – як я колись. А може, то будуть хлопець і дівчина, яких доля звела на цьому пляжі. І поєднала зоряним намистом любові.

Вони будуть плавати і кохатися у прозорій воді вічної ріки під синім літнім небом, ввечері дивитися як червоне сонце сідає за високі і темні таємничі гори правого берега. А вночі – лежати біля вогнища під неймовірно яскравими зорями...

Але це вже буде точно не з нами.

Мить

Буває мить – коротка мить, може секунда, а може хвилина, – коли вічність торкається земного буття.

Ранньою весною у рік початку війни кожного дня вітер доносив страшні звуки боїв на Київщині зі сходу і з заходу, час від часу над головою низько літали військові літаки, а сирена повітряної тривоги з Переяслава стала вже звичною. Одного разу я вийшов на край саду і сів на горбику біля нашого торішнього вогнища. У ньому лежали недогорілі залишки дров – минулої осені ми сиділи тут у зоряну ніч і слухали музику.

І в цю мить пролетіло переді мною в пам'яті все наше тихе і мирне довоєнне життя у цьому селі (та й не тільки в цьому) – життя, яке вже не вернеться. Зараз ми не сидимо біля вогнища – не хочеться привертати зайву увагу у воєнний час, – і хто знає, чи будемо ще колись сидіти...

Я взяв гілочку з червоними ягодами калини і поклав її на обгорілі дрова. Не знаю, навіщо я це зробив... Так захотілося.

В цю мить події минулих років знову пронеслися в уяві – як зграя перелітних птахів, що зникла десь у високому березневому небі над горами.

По ярах та кручах Канівських гір

На краю великого правічного лісу я знаю місце, звідки відкривається вид в сторону Канева. Самого містечка звідти не видно – тільки край гір, де заповідник. Насамперед, увагу привертає в тій стороні небо – канівське небо, якесь особливо високе і далеке – безмежне і безкрає. Я вже давно помітив, що над Каневом небо не таке, як бучацьке або трахтемирівське. Не кажу, що краще чи гірше – просто воно створює інший настрій. Це важко пояснити словами. Може, все це взагалі мої фантазії, і ніхто крім мене не бачить того канівського неба. Але мені воно здається особливим. Ніби в той бік видно не на 20 кілометрів як звичайно, а на всі сто...

А ще з того місця видно край гір – далеких, сизих, іноді ледве помітних, але добре знайомих своїми обрисами. Колись там починалися мої перші подорожі – великі піщані пляжі в Пекарях, дерев'яний маяк на Мар'їній горі, листяні ліси і холодна вода з джерела у яру Меланчин потік...

Там билосся серце моєї молодості. Скільки доріг там було пройдено – по ярах та кручах Канівських гір. А це не забувається...

Півень

Одного ранку мою увагу привернув спів півня на іншому краю села, і цей звук відлунювався від гір. Була в цьому мить, що увібрала в себе те найкраще, що приваблювало мене у сільському способі життя. Адже не догляд за бджолами, не копання городу, не пиляння дров і навіть не поїдання слив у саду змусило мене колись проміняти компанії у міських кав'ярнях на стіни глиняних хат у різних придніпровських селах.

Все це було заради чогось зовсім іншого... заради миті, коли вічність торкається земного буття. Чомусь тут, у цих горах, така мить приходить частіше. І надає сенс існуванню.

А чому так – я і досі не знаю.

Є на небі зірка

На небі є одна зірка, не дуже яскрава і помітна, але вона привертає до себе погляд. Я часто дивлюся на неї вечорами, згадуючи про своє життя – може, теж не саме яскраве і помітне, як і ця зірка.

Зоря світить над південним обрієм. Я знаю, що там, за лісами, горами і полями знаходиться село Бучак – місце, де пройшла наша з Тіною молодість, і де під безмежним бучацьким небом пізнали ми смак свободи. Наче там особливий вітер увійшов у серце, ы був це вітер свободи...

Хотів подивитися на карті неба, що це за зірка, а потім вирішив цього не робити. Навіщо? Адже те, що непізнане і невідоме, завжди здається більш значущим, ніж відоме.

Так і ця зірка на південному обрії...

Танець молодості

Зачаровує вигляд вогнища, яке догорає. Все менше стає полум'я, все більше червоних жарин... А потім дрова розсипаються, і якщо їх поворушити, цей червоний жар нагадує зоряне небо. Але триває це недовго, і червоні жарини швидко згасають.

Так згасає і юності божественне кострище.

І згадалося мені, як багато років тому, у хаті діда Корнія на горі Козацький шпиль в самому серці Бучацьких гір ми з моєю подругою танцювали свій танець молодості, танець любові.

У неї якраз був день народження, і ми зустрічали його у великій компанії тих років, веселій і дружній. У хаті горіли свічки і грала музика, яка несла нас на свої крилах за собою. Я вже не пам'ятаю, яка саме музика, та це і неважливо. Головне, що тоді вона надихала нас забувати себе і танцювати – танець молодості, танець любові. Волосся моєї подруги пахло димом вогнища і пилом польових доріг, а в очах її був космос – далекий і безмежний.

Нескінченна як Всесвіт

Коли наступила холодна ніч, прозора і місячна, я вийшов з хати і сів біля веранди – споглядати нічне небо і обриси темних гір, які підковою обступали нашу долину. Високий місяць, білий, як срібло, освітлював голі гілки дерев і електричні дроти, які тягнулися від хати старого дерев'яного стовпа, а потім ще далі – здавалося, що кудись у незнане...

Насправді я добре знав, що дроти йдуть до іншого стовпа, звідти до сусіднього села, потім у Канів. Але цікавіше було думати, що вони йдуть кудись у невідоме. І звідти, з того невідомого, тече по них чиста енергія – може навіть якась особлива і таємнича енергія Всесвіту.

І тоді ці розгалужені між селами дроти стали нагадувати початок дороги, яка веде кудись далеко-далеко і не має кінця.

Адже дорога ця нескінченна як Всесвіт.

Around the world

Зимою, коли на деревах немає листя, я бачу вночі від порогу хати далекий вогник на тому березі великої ріки. Іноді здається, що навіть видно світло від фар машин – там, за лісами, проходить дорога з Канева на Переяслав. В часи нашого життя в Бучаку я часто дивився на далекі вогники на тій дорозі – їх було добре видно у вікно, коли сидів за столом на лавці в хаті.

Ці вогники на обрії нагадували про великий світ, широкий світ around the the world. Так само нагадували про нього літаки, які летіли над нашим селом і зникали за горами, залишаючи в нічному небі срібlistий слід. Колись давно далекий світ покликав нас, і ми пішли за цим покликом, щоб пізнати сучасне життя. Міста, країни, океани і континенти... і нічні літаки, які прямували від одного обрію до іншого.

Але насправді цей світ around the globe виявився не таким цікавим, яким здавався нам колись з нашої долини серед гір і лісів. І коли пройшов час, пролетіли роки і ціле життя, все повернулося до простих і вічних речей: далеке село, стара глиняна хата, вітер над нею, запах сіна і пічного диму...

Вдень сонце, а вночі – зорі.

Мандрівне життя

Моє мандрівне життя стало плодом поєднання двох стихій – вогню і вітру. Вогню не тільки від всіх нічних вогнищ подорожей, а й зовсім іншого вогню, внутрішнього – «юності божественного кострища», яке палало тоді в душі. Енергії молодості.

А вітру не тільки того, назустріч якому я йшов польовими дорогами моєї рідної Придніпровської України, а й невидимого і таємничого «вітру сили». Тієї сили, яка надихає йти за обрій і кличе в далеку дорогу.

Сили, яка не давала спокійно сидіти дома, а змушувала знову вирушати у подорожі, знову опинитися серед полів, лісів і ярів Канівських гір. Щоб розправити там вітрила душі – невидимі, як і той вітер, який вони мали ловити. Адже я знав, що невидимий вітер сили постійно летить через наш світ, і питання лише в тому, чи вдається його відчутти.

І вірно поставити свої вітрила...

High Energy

В середині листопада, за декілька днів до того як полетів перший сніг, став відчуватися подих зими. Повіяли холодні нічні вітри, дерева повністю скинули листя, і все частіше співав снігур, який подає голос перед морозами. Сонце сідало рано, та ще й час від часу вимикали електроенергію, і тоді над селом панувала суцільна темрява.

В один із таких вечорів я лежав за піччю і слухав, як гуде полум'я, поглинаючи сухі акацієві дрова і перетворюючи їх на жар, який зігріває хату. Мене давно вже приваблював цей звук вогню в печі – звук вічний і первісний. Він звав кудись за собою – як звук текучої води у глибокому Темному ярі.

Поки я слухав гудіння вогню і дивився на свічу, яка стояла на столі, в голові пролетіли думки, химерні й загадкові, про те що звук вогню в печі – це чиста High Energy, і ця таємнича енергія жіноча. Не знаю, чому вона жіноча, але в ту мить я так її відчував.

А ще думав про те, що жіноча енергія потрібна чоловіку для самореалізації. Адже йому так важливо, щоб хтось повірив у нього, в його шлях за обрїй і харизму. І щоб хтось сказав: «Ти – мій Герой». А таке може сказати тільки кохана жінка. А жінці так само потрібно, щоб хтось повірив у неї, в її силу і любов, і сказав чарівні слова: «Ти – моя Богиня». А таке може сказати тільки коханий чоловік.

Тоді вони, Герой і Богиня, мають енергію жити повним життям, вільно і сильно. Жити і творити – нові смисли свого існування, нові світи мрії та міфу. А їхні душі летять на крилах High Energy у високі небеса, щоб танцювати там свій космічний танець – серед зірок. І тоді для них все стає можливими. Всі двері світу легко розкриваються, а шляхи долі ведуть у нескінченість.

Брами сновидінь

А потім гудіння вогню в печі почало поглинати мій розум і думки, залишаючи лише пусте дзеркало чистої свідомості. Я занурювався у цей звук, і стала розкриватися переді мною перша брама сновидінь – не того сну, в якому всі ми перебуваємо щоночі, а чогось зовсім іншого, коли ти наче спиш, а наче і не спиш, усвідомлюючи все що відбувається десь в іншому примарному світі.

Легко і без зусиль я пройшов першу браму, і здавалося мені, наче я заснув, а потім прокинувся. Але прокинувся я вже не в нашому світі – і дружини не було поруч на лежанці, і не горіла свіча на столі, і кімната в хаті була трохи іншою. Все було іншим, пронизаним дивним тьмяним світлом, не схожим ані на світло вечора, коли сутеніє, ані на червоне світло вогню, яке освітлює стіни, якщо відкрити топку печі. Це світло було жовто-зеленуватим, і воно не належало нашій реальності.

А гудіння вогню ставало все сильнішим, і цей звук тягнув мене за собою, як стрімка течія. Так само легко я пройшов через другу браму сновидінь, і душа моя вилетіла і опинилась під стелею хати. Внизу я помітив своє непорушне тіло із заплющеними очима, але це мене не здивувало – я вже не раз таке бачив. І тоді я повністю злився із гудінням вогню і пройшов через третю браму – за своїм бажанням вилетів через піч і димову трубу у високе зоряне небо.

Щоб там, серед безлічі зірок блукати і мандрувати небесними шляхами без всякої мети. І дивитися на візерунок сузір'їв так, наче вперше їх побачив. Як таємничі істоти з іншого світу вони одвічно йдуть своїм шляхом через все небо – з лівого берега Дніпра на захід, за гори і ліси. Колись я знав назви цих сузір'їв, але давно вже їх забув – адже таємничі істоти із зоряного світу не можуть мати імен, вигаданих людьми.

Це так приємно – забувати все, що колись знав; забувати імена, слова і назви, щоб ставати пустим дзеркалом чистої свідомості... ставати невидимим нічним вітром, вільним і безмежним, який летить з одного краю світу на інший.

І не має він ані імені, ані кольору, ані форми...

Вічність

У мене за хатою є невеликий сарай для дров – «дровник», як казали колись раніше у селі. Там пахне сухим деревом і стружками від бензопили, якими посипана підлога. Від порога цього дровника, що стоїть на підвищенні, видно не тільки шиферний дах хати і голі гілки горіхах над ним, а й далекий обрій за Дніпром. Коли я набираю в сараї дрова, мені подобається іноді сидіти на його порозі – дивитися на темну смужку лісів на лівому березі та на високе сіре небо, в якому неспішно кружляють два орли.

Недарма діди казали, що Михайло (21 листопада) завжди приїжджає на білому коні, тобто із снігом. І справді, все навкруги вже було білим – в цьому році білий кінь прибіг сам і на декілька днів раніше. А ще діди казали, якщо Михайло морозом землю скує, то Микола розкує – в грудні все це розтане.

Сидячи на порозі дровника я дивився, як з труби на даху хати йде дим. Точніше, навіть і не дим, я просто гаряче повітря, що тремтить, як марево. Адже сухі акацієві дрова не дають диму.

Невидимий дим, що тане у небесах, сіре небесне світло, два орли і далекий задніпровський обрій... Все це створювало настрій вічності.

Який зараз рік? 2022 чи 2002? Чи може 1982?

Хто знає...

Богиня древнього Єгипту

До мене часто приходять худенька сіра кішка з великими прозорими очима – як на зображеннях богинь древнього Єгипту, які ми з дружиною бачили у храмах, подорожуючи колись долиною Нілу.

Це маленьке створіння я знаю вже давно, сім років – це її мати зимою 2015 року сиділа з нами біля багаття і дивилась на вогонь. І кішка мене теж давно знає – не тільки тому, що я її годую. Мабуть, вона відчуває добре ставлення до себе. Вечорами вона сідає мені на коліно, дивиться на вогонь і мурчить. Може, навіть слухає нашу музику ночі. Іноді, коли холодає, вона залазить мені за пазуху і гріється. А одного разу заснула в мене на руках. Це, мабуть, знак вищої довіри напівдикої сільської кішки – заснути на руках у дядька...

Потім вона йде і може декілька днів не з'являтися – полює на мишей. Але я знаю, що вона десь недалеко – маленька сіра кішка з великими очима богині древнього Єгипту.

А ще я знаю, що колись вона прийде в останній раз, і більше ніколи не повернеться. Тому що забере її смерть.

Між трьома Спасами

Мені подобається друга половина серпня між трьома Спасами. І не тільки тому, що в садах дозрівають груші та яблука. У погоді щось починає змінюватися, і недарма в народі кажуть що це проводи літа і зустріч осені. Навіть якщо вдень більше тридцяти градусів, як цим літом 2023 року, ночі вже довші та прохолодніші.

А темне небо стає чистішим, добре видно Чумацький шлях, і часто падають зорі. Це так зачаровує, коли зірки летять через половину неба, залишаючи за собою гаснучий срібlistий слід. На них можна дивитися довго, поки не починаєш засинати.

Згадуються слова давніх східних мудреців про те, що весь світ – це лише божественна гра, яка не має ані початку, ані кінця. Щоб стати учасником цієї гри не потрібно робити щось особливе – ми і так її частина, як риба у воді є частиною океану, і вже не помічає його.

І коли я, недосконала людина, усвідомлюю свою участь у цій космічній грі, вона стає важливішою за всі найсерйозніші людські справи.

В чому вона, ця вічна гра? Вона всюди. І в падаючих нічних зірках, і в тому, як вдень плывуть у синьому небі білі хмари; як літають ластівки, шелестить листя на деревах, чи торкається обличчя теплий вітер. Вона в самій течії життя, у плині часу – ця божественна космічна гра, яка не має ані початку, ані кінця.

Стріла

Коли виїжджаєш за межі міста, починається пряма дорога, яка веде на південь, в мою чарівну країну серед гір і лісів, фантастичний світ мрії та міфу. Хочеться натиснути на педаль газу і полетіти туди, де на обрії у високих небесах піднімаються білі хмари. Тоді мій дух стає як куля, яка після влучного пострілу спрямована у безмежність неба. Хоча ні, не так – адже куля нагадує про війну, а вона і так постійно присутня в нашому житті.

Тому скажу інакше. На цій дорозі душа моя співає, і в неї виростають крила – великі, як у вільного яструба, яких багато в наших горах. Ці крила душі нагадують своєю формою лук, а мій дух – як випущена з цього лука стріла, яка летить у нескінченність.

«Якби я була мухою»

«Якби я була мухою, я б жила на вікні нашої хати» – сказала мені дружина в теплий зимовий день (а їх багато було в кінці грудня 23 року). «Я б тоді раділа сонячному променю і теплу, не думала б ні про війну, ні про людську смерть, ні про те, що буде завтра. А коли сонце сідає за гори на обрії, я б спокійно засинала на вікні, чекаючи на новий теплий сонячний день.

І все було б так легко і просто – якби я була мухою».

Ентеоген

А я в цей теплий зимовий день сидів під хатою і дрімав. А що ще робити? Всі шляхи і дороги літа вже пройдені, а дрова заготовлені. Залишається топити піч, грітися на зимовому сонці і дивитися на гори на обрії.

А над горами в імлистому небі повільно пливли розмиті хмари, і світило через них тьмяне сонце таємничого вигляду. На якусь мить над Високою горою хмари потоншали і частину неба осяяло сіро-біле світло – справжнє світло всесвітньої порожнечі, того «ніщо» в якому вже є все можливе. І неможливе теж.

Було в цьому світлі щось грандіозне і божественне – немає слів, щоб описати це. Кажуть, що наш мозок виробляє іноді особливі речовини – ентеогени, які породжують в душі відчуття божественного. Може в цю мить і в мене виробився якийсь диметилтриптамін, і тоді небесне світло стало саявом нескінченості.

Мабуть і наші гори на цьому чарівному дніпровському півострові теж виробляють якийсь ентеоген. Тому вони завжди кличуть за собою кудись у незбагненне.

Let's touch the sky

Колись у позаминулому році я написав про те, як звучить у серці пісня, слів якої я не знаю. Пісня, яка пронизує весь таємний сокровенний рай і пробуджує мрію. А вранці першого дня нового 2024 року я зміг почути окремі слова цієї пісні – вони були наполовину нашою мовою, наполовину англійською. Мабуть тому, що мені з дитинства подобається ця мова. А якби поруч був француз, він напевно почув би ці слова французькою.

«Let's touch the sky» – «Давай торкнемося небес. Торкнемося разом з тобою...»

Це була та пісня, яку все життя співали мені примарні гори. Я йшов за покликом цієї пісні, і вірив, що він приведе мене туди, куди потрібно. А коли вперше почув цю пісню без слів, то зрозумів, що хочу прожити своє життя на цій чарівній землі. Думав написати «хотів жити і померти тут», а потім вирішив, що про смерть писати не варто – краще про життя. І про шлях, який не має кінця.

Якщо справді чарівні гори випромінюють якусь таємничу енергію, яка породжує в серці відчуття божественного, то ця енергія і є піснею, слів якої я так довго не міг зрозуміти.

А тим часом над обрієм з'явився край червоного сонця, його промінь освітив моє обличчя і пісня небес стихла. Почався земний день.

Перший день ще одного року Дракона.

Далекий шлях

Ось і остання сторінка цієї книги про мандрівне життя на дорогах реальності. Куди вели вони, ці дороги? Адже всі роки було відчуття, що розкривається переді мною якийсь далекий шлях. Спершу я думав, що може він приведе в якесь особливе місце на землі, потім вважав – до якихось особливих подарунків долі.

Але особливе місце на землі вже було давно знайдено, і подарунків долі в ньому вистачало. Сенса був у тому щоб просто перебувати в цьому потоці далекого шляху без кінця. Він кликав за собою, і завдяки цьому я жив мандрівним життям.

А воно вдалося.